

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Hanna Helmi Karoliina Kangas ja Riikka Hannele Uusitalo

SISARUSSUHTEIDEN TUKEMINEN
VAASALAISESSA SUOMENKIELISESSÄ
PÄIVÄHOIDOSSA

Sosiaali- ja terveysala

2009

ALKUSANAT

Tämä opinnäytetyö on tehty Vaasan ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmaan liittyvänä työnä. Opimme tämän opinnäytetyön myötä monia uusia asioita ja toivomme, että se palvelee myös muita aiheesta kiinnostuneita ihmisiä.

Haluamme kiittää Vaasan varhaiskasvatusosastoa, joka mahdollisti tämän tutkimuksen teon. Erityisesti haluamme kiittää kaikkia haastateltaviamme ja vanhempia, jotka vastasivat kyselylomakkeeseemme. Kiitämme myös ohjaavaa yliopettajaamme Hans Frantzia.

Vaasassa 23.10.2009

Hanna Kangas

Riikka Uusitalo

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tekijät	Hanna Kangas ja Riikka Uusitalo
Opinnäytetyön nimi	Sisarussuhteiden tukeminen vaasalaisessa suomenkielisessä päivähoitossa
Vuosi	2009
Kieli	suomi
Sivumäärä	72 + 4 liitettä
Ohjaaja	Hans Frantz

Ajankohtainen asia vaasalaisessa päivähoitossa on päivähoitopaikkojen puute sekä yhä nuorempien lasten siirtyminen päivähoiton piiriin. Puheenaiheeksi on myös noussut perheet, joissa nuorin lapsista on kotona vanhempansa kanssa ja vanhempi lapsista on päivähoitossa.

Tarkoituksena oli tutkia, kuinka vaasalainen suomenkielinen päivähoito tukee sisarussuhteita tavoitteillaan ja toiminnallaan. Tutkimukseen otettiin mukaan päiväkoteja, joissa oli sisarusryhmiä sekä ryhmäperhepäiväkoteja, joissa oli sillä hetkellä sisarukset hoidossa. Tutkimuksessa haastateltiin teemahaastattelumenetelmällä päiväkotien johtajia, perhepäivähoitohjaajia sekä sisarusryhmissä työskenteleviä henkilöitä.

Toinen tutkimuksen osa selvitti, mitä vanhemmat ajattelevat lastensa sisarussuhteesta, ja miksi he haluavat lapsensa samaan ryhmään tai eri ryhmiin. Kyselylomakkeet välitettiin vanhemmille, joilla oli vähintään kaksi 0-5-vuotiasta lasta ja joista vähintään yksi oli päivähoitossa. Kyselylomakkeisiin vastasi 60 % vanhemmista.

Tutkimus oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimuksessa käytettiin taustaja-tulkintateoriaa. Taustateoria käsitteli lapsen yksilöllistä, sosiaalista ja sisarussuhteen kehitystä. Tulkintateoriaa käytettiin tutkimusosiossa ja analysoinnin apuna.

Tutkimuksesta ilmeni, että sisarusryhmillä ei ole yhteisiä toimintasuunnitelmia sisarussuhteen tukemiseksi, vaan toiminnan suunnittelu on työntekijöiden vastuulla. Sisarusryhmän toiminnan suunnittelu vaatii työntekijöiltä hyvää organisointikykyä ja laajaa tietoa 0-5-vuotiaiden lasten kasvusta ja kehityksestä. Vanhempien mielestä työntekijöiden on hyvä tietää sisarusten välisestä suhteesta kotona, jotta sitä voidaan tukea oikein. Suurin osa vanhemmista ja lapsista oli tyytyväisiä päivähoitopaikkaan.

Asiasanat sisarus, sisarussuhde, sisarusryhmä, tukeminen, sosiaalinen kehitys

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Sosiaalialan koulutusohjelma

ABSTRACT

Authors	Hanna Kangas and Riikka Uusitalo
Title	Supporting Sibling Relationships in Vaasa's Finnish Day Care
Year	2009
Language	Finnish
Pages	72 + 4 Appendices
Name of Supervisor	Hans Frantz

A current issue in Vaasa within day care at this time is the lack of day care places. All the time younger and younger children are coming into day care. The focus in discussions is also on families in which one of the parents and the youngest child is at home while the other children are in the day care.

The purpose of this bachelor's thesis was to find out how Finnish-speaking day care in Vaasa supports relationships between siblings and how this can be seen in the goal setting and practical everyday work in day care centers. The target group included day care centers with sibling groups. Research material was collected with theme interviews. Managers of day care centers, day care nurses and other people working in sibling groups were interviewed.

Also the parents' views and opinions were studied. Parents, with at least 2 children between the ages 0-5 of which at least 1 was in day care, were given the questionnaire. The response rate was 60.

The study was qualitative. Background and interpretation theory were included in the study. The background theory dealt with the child's individual and social development and development of the sibling relationship. The interpretation theory was used in the empirical part and in the analysis.

The results show that no common plan has been made within day care services to support the development of sibling relationship. The planning responsibility is laid on the individual employee. The planning requires organizing skills and knowledge of the development and growth of children between the ages 0-5. The parents thought that it is good that the workers know what kind of relationship their children have at home so they can support it right. Parents were interested in hearing of their children's day in the day care. Most of the parents and of the children were satisfied with their day care.

Keywords Sibling, Sibling relationship, Sibling group, Supporting, Social development

SISÄLLYS

ALKUSANAT	2
TIIVISTELMÄ	3
ABSTRACT	4
1 JOHDANTO.....	9
2 LAPSEN SOSIAALINEN KEHITYS	11
2.1 Sosialisatio	11
2.1.1 Perhe sosiaalistajana.....	11
2.1.2 Vertaissuhteet sosiaalistajina	12
2.2 Sosiaalisuus.....	13
2.3 Lapsi ryhmän jäsenenä.....	14
2.4 Leikki	15
3 EMOTIONAALINEN KEHITYS.....	16
3.1 Tunteet	16
3.2 Empatia	16
3.3 Itsetunto.....	18
4 SISARUSSUHDE	19
4.1 Sisarussuhteen kehitys	19
4.2 Ikäero	20
4.3 Temperamentti	21
4.4 Syntymäjärjestys.....	22
4.3.1 Vanhin lapsi	22
4.3.2 Uusi sisarus	23
4.3.3 Keskimmäiset.....	24
4.3.4 Nuorin	25
4.3.5 Kaksoset	25
5 ELÄMÄÄ SISARUSTEN KANSSA.....	27
5.1 Yhdessäolo.....	27
5.2 Vuorottelusta jakamiseen.....	27

5.3	Kilpailu	28
5.4	Riitely	28
5.5	Kateus	29
6	TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	31
6.1	Tutkimusongelmat	31
6.2	Tutkimusmenetelmät.....	31
6.3	Tutkimuksen kohderyhmät	32
6.4	Tutkimuksen tiedonkeruumenetelmät.....	32
6.4.1	Haastattelut.....	33
6.4.2	Kyselylomakkeet.....	34
6.5	Tutkimuksen analyysi	35
6.5.1	Haastatteluiden purku.....	35
6.5.2	Kyselylomakkeiden purku	36
6.6	Tutkimuksen luotettavuus.....	37
7	SISARUSRYHMÄ.....	38
7.1	Sisarusryhmän historia.....	38
7.2	Miten sisarusryhmä luodaan?	39
8	PÄIVÄKODIN JOHTAJIEN JA PERHEPÄIVÄHOIDON OHJAAJIEN HAASTATTELU	40
8.1	Varhaiskasvatussuunnitelma.....	40
8.2	Miten päiväkotinne tukee sisarussuhteita?.....	40
8.3	Edellytykset, että sisarusryhmään pääsee	42
8.4	Johtajan näkemys siitä, ovatko vanhemmat tyytyväisiä lapsiensa päivähoito- paikkaan....	43
8.5	Kiinnitetäänkö sisarussuhteeseen enemmän huomiota nykyään?.....	43
9	SISARUSRYHMÄSSÄ TYÖSKENTELEVIEN HAASTATTELU.....	46
9.1	Sisarusryhmän anti.....	46
9.2	Sisarusryhmän toiminta	46
9.3	Sisarukset sisarusryhmässä	48
9.4	Sisarusryhmän työntekijän ominaisuudet	49

10	KYSELYLOMAKKEIDEN PURKU: PÄIVÄKOTI – LAPSET SAMASSA RYHMÄSSÄ ..	50
	10.1 Ovatko lapset vanhempiensa haluamassa hoitopaikassa?.....	50
	10.2 Ryhmän vaikutus sisarussuhteeseen	51
	10.3 Sisarussuhde vanhempien näkökulmasta	52
	10.4 Vanhempien ja päiväkodin yhteistyö	52
11	KYSELYLOMAKKEIDEN PURKU: PÄIVÄKOTI – LAPSET ERI RYHMISSÄ	54
	11.1 Ovatko lapset vanhempien haluamassa hoitopaikassa?	54
	11.2 Ryhmän vaikutus sisarussuhteeseen	55
	11.3 Sisarussuhde vanhempien näkökulmasta	56
	11.4 Vanhempien ja päiväkodin yhteistyö	56
12	KYSELYLOMAKKEIDEN PURKU: RYHMÄPERHEPÄIVÄKOTI – LAPSET SAMASSA RYHMÄSSÄ.....	57
	12.1 Ovatko lapset vanhempien haluamassa hoitopaikassa?	57
	12.2 Ryhmän vaikutus sisarussuhteeseen	57
	12.3 Sisarussuhde vanhempien näkökulmasta	58
	12.4 Vanhempien ja päiväkodin yhteistyö	59
13	JOHTOPÄÄTÖKSET	60
	13.1 Varhaiskasvatussuunnitelma.....	60
	13.2 Sisarusryhmä.....	60
	13.3 Kasvatuskumppanuus	61
	13.4 Vanhempien ja lasten tyytyväisyys.....	61
	13.5 Ryhmän merkitys sisarussuhteelle	62
14	POHDINTA.....	64
	14.1 Aiheen valinta	64
	14.2 Aiheen rajaaminen ja kohderyhmän valinta	64
	14.3 Kokemukset opinnäytetyön tekemisestä	65
	14.4 Luotettavuus	66
	14.5 Jatkotutkimusaiheet	67

LÄHTEET.....	68
LIITTEET	73

1 JOHDANTO

Ajankohtainen asia vaasalaisessa päivähoidossa on päivähoitopaikkojen puute, ja yhä nuorempien lasten siirtyminen päivähoidon piiriin. Jatkuva lasten hoidontarpeen lisääntyminen aiheuttaa pulaa päivähoitopaikoista. Varsinkin alle 3-vuotiaiden haki- joiden määrä on lisääntynyt, mikä tuottaa hankaluuksia lasten sijoittamisessa hoito- paikkoihin. Pienten lasten ryhmät ovat pienempiä ryhmäkooltaan, ja ne vaativat enemmän henkilökuntaa. Vaasan kaupunki on yrittänyt ratkaista ongelmaa muutta- malla tavallisia ryhmiä sisarusryhmiksi, jolloin ryhmäkoko suurenee ja ikäjakauma ryhmässä laajenee. Yksi ratkaisukeino on ollut myös perustaa ryhmäperhepäiväkoteja. Ensimmäiset sisarusryhmät Vaasaan perustettiin 1980-luvun puolivälissä.

Puheenaiheeksi on myös noussut ne perheet, joissa nuorin lapsista on kotona van- hempansa kanssa ja vanhempi lapsista on päivähoidossa. Tämä aihe herättää yhteis- kunnassa monenlaisia tunteita ja mielipiteitä. Tästä saimme aiheen tutkia sisarussuh- teita ja sitä, miten sisarussuhteet päivähoidossa huomioidaan. Vaasan varhaiskasva- tusosasto hyväksyi aiheemme ja hankkeisti työmme.

Päätimme tutkia kvalitatiivisin menetelmin, miten vaasalainen suomenkielinen päi- vähoito tukee sisarussuhteita. Otimme tutkimukseemme mukaan sellaisia päiväkoteja, joissa oli sisarusryhmiä sekä satunnaisesti valittuja ryhmäperhepäiväkoteja. Päätimme rajata tutkimuksen koskemaan vain suomenkieltä äidinkielenään puhuviin perheisiin. Vaasa on monikulttuurinen kaupunki, joten olisi ollut mahdotonta löytää yhteinen kieli kaikkien kanssa. Halusimme selvittää myös, mitä vanhemmat ajattelevat lastensa vä- lisestä sisarussuhteesta, ja minkälainen sisarussuhde on kotona. Kysyimme heiltä muun muassa, miksi he haluavat lapsensa samaan hoitoryhmään tai miksi eivät, ja saavatko he tietoa lastensa sisarussuhteesta hoidossa.

Teoriaosuuden aloitimme lapsen yksilöllisestä ja sosiaalisesta kehityksestä. Jokainen ihminen käy läpi sosialisoitumisprosessin, jonka etenemiseen vaikuttavat niin perhe, vertaissuhteet kuin ympäristö. Sosiaalisuus kehittyy vuorovaikutuksessa muiden

kanssa niin leikkien kuin yhdessä olemalla. Vanhemmilla ja muilla aikuisilla on tärkeä rooli lapsen sosiaalistumisprosessin aikana. He ohjaavat lasta oikeaan suuntaan tunteiden ilmaisussa sekä ovat hyvän esimerkin näyttäjiä. Tunteista keskusteleminen lapsen kanssa ja niiden oikeanlainen käsitteleminen saa lapsen kehittymään tunteväksi ja empaattiseksi yksilöksi.

Sisarussuhde on ihmisen elämän pisin ihmissuhde ja se kehittyy vain yhdessä olemalla. Vanhemmat voivat antaa hyvät valmiudet hyvän sisarussuhteen syntymiselle jo ennen kuin pienempi sisarus on syntynyt. Syntymäjärjestyksellä on vaikutusta yksilön kehitykseen myöhemmässä iässä, mutta sisarusten välisiin suhteisiin sillä ei ole yksinään merkitystä.

Elämä sisarusten kanssa on ylä- ja alamäkiä. Sisarusten kanssa oppii uusia asioita ja sosiaalisen elämän normeja. Vaikka sisaruksilla olisi paljon erimielisyyksiä, se ei tarkoita, että heidän suhteensa olisi huono. Loppujen lopuksi sisaruus on suuri voimavara, josta voi saada tukea ja turvaa koko elämäksi.

Sisarussuhteista ei ole paljon suomenkielistä kirjallisuutta, joka käsittelee vain ja ainoastaan sisarussuhteita, vaan monet kirjat käsittelevät sitä perheen yhteydessä. Sisaruksista voi löytyä tietoa myös sellaisista aiheista, jotka käsittelevät vertaissuhteita, mutta todellisuudessa vertais- ja sisarussuhteet tarkoittavat eri asioita.

Vuosittain Vaasan ammattikorkeakoulussa tehdään opinnäytetöitä, jotka liittyvät päivähoitoon. Emme löytäneet yhtään opinnäytetyötä Vaasan ammattikorkeakoulun kirjastosta, jossa olisi tutkittu sisarussuhteita. Toivommekin, että aihe herättää mielenkiintoa ja antaa aiheita jatkotutkimuksille.

2 LAPSEN SOSIAALINEN KEHITYS

2.1 Sosiaalisuus

Sosiaalisuuden kautta yksilö hankkii käyttäytymissäännöt ja arvojärjestelmän, joiden avulla toimitaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa yhtenä yhteisön jäsenenä. Yksilö oppii sosiaalisuuden prosessinsa aikana muokkaamaan aktiivisesti toimintatapojaan ja taipumuksiaan poimimalla vain hänelle tärkeitä ja hänen arvomaailmaansa sopivia asioita. Sosiaalisuuden kautta ihminen integroituu yhteiskuntaan. (Rannikko 2008, 47; Mussen 1975, 78.)

Sosiaalisuuden prosessi jatkuu läpi ihmisen elämän ja se koostuu eri vaiheista. Ensimmäisessä vaiheessa tiedot ja taidot siirtyvät vanhemmalta sukupolvelta nuoremmalle sukupolvelle. Nykyään tietoa saa muutakin kautta kuin omalta perheeltä, mutta taidot karttuvat vain tekemällä. Toinen vaihe sisältää tärkeitä sosiaalisesti yhdistäviä tekijöitä, kuten rituaalit, asenteet, arvot ja uskomukset. Nämä perinteet ja tavat tuovat turvaa ja yhdistävät yhteisössä eläviä ihmisiä. Sosiaalisuuden prosessiin kuuluu myös omien valintojen tekeminen, joka vaikuttaa siten, että kunkin yksilön elämäntavat eriytyvät. Osa valinnoista yksilö tekee omien mielenkiinnonkohteiden perusteella ja opittujen arvojen pohjalta. Osa valinnoista tapahtuu huomaamatta. Nämä valinnat kuuluvat sosiaalisuuden prosessin kolmannen vaiheeseen. Sosiaalisuuden prosessin päättää neljäs vaihe, jolloin sosiaalisuuden prosessissa syntyy jotain uutta, kun ihminen toteuttaa itseään. Näin yksilö kehittyy henkisesti oivaltaen uusia asioita. (Salonen 1997, 167–168.)

2.1.1 Perhe sosiaalistajana

Lapsen tärkein sosiaalistaja on lapsen oma perhe. Vanhempien ja muiden läheisten ihmisten kautta lapsi muodostaa itselleen mielikuvan sosiaalisesta sukupuolestaan sekä sosiaalisesta luokastaan, ja alkaa käyttäytyä näiden mallien mukaisesti. Nykyaikana on kuitenkin todettava, että media ja vertaisryhmät alkavat viedä perheen asemaa sosiaalistajana. (Oulun yliopisto 2009.)

Sisarusten merkitys lapsen sosiaalistajina varhais- ja keskilapsuudessa on erittäin suuri jo siitä syystä, että he viettävät paljon aikaa yhdessä päivittäin. Monesti sisarukselta opittu malli on voimakkaampi kuin vanhempien antama esimerkki. On tutkittu, että sisarukset opettavat toisilleen sosiaalisia taitoja kuten empatiaa ja emootioiden muodostumista sekä moraalikäsitelmien ymmärtämistä. Sisaruksilta opitaan myös sosiaalisia normeja kuten omistamista, oikeudenmukaisuutta, jakamista ja toisten huomioonottamista. Sisarusten kielelliset ja tiedolliset kyvyt kehittyvät nopeammin kuin muiden ihmisten kanssa. Tutkimukset ovat osoittaneet lasten, joilla on useita sisaruksia, erottavan varhaisemmassa vaiheessa valheen totuudesta, kuin sellaisten lasten, jotka ovat kasvaneet pienessä perheessä. Sisarukset ovat aina olleet ja tulevat pysymään merkittävimpinä tekijöinä lapsen sosiaalistumisprosessissa kaikissa kulttuureissa ja sosiaaliluokissa. (Rannikko 2008, 13, 33, 36.)

2.1.2 Vertaissuhteet sosiaalistajina

Vuorovaikutus alkaa hyvin varhain muokata lapsen persoonallisuutta. Yksilön päivittäiset tekemiset ovat sosiaalisesti kytkettynä toisten ihmisten läsnäoloon sekä vuorovaikutukseen. Jokainen rakentaa omaa sosiaalista maailmaansa ollessaan vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. (Rannikko 2008, 9.)

Vertaissuhteilla tarkoitetaan suhteita saman ikäisiin ja samalla kehitystasolla oleviin ihmisiin. Näissä suhteissa kiintymys tulee ansaita, mikä tekee niistä haastavampia kuin suhteet perheenjäseniin. Lasten sosiaalista kehitystä edistävät erityisesti vertaissuhteet. Yhdessä perheen ulkopuolisten lasten kanssa lapsi oppii sosiaalisten kontaktien merkityksen, sekä miten niitä tulee vaalia ja ylläpitää. Lapset jakavat keskenään taitojaan ja kokemuksiaan, jotka muokkaavat heidän kotona opittuja arvoja ja asenteita. Erilaisuuden ymmärtäminen tapahtuu myös kavereiden kanssa kokemusten kautta. Sisarussettomien lasten kohdalla toverisuhteiden merkitys sosiaalisen kasvun ja -kehityksen osalta tulee tärkeämmäksi. Toveruus opettaa samanlaisia sosiaalisia perussääntöjä ja -normeja, kuin mitä sisarus opettaa. (Rasku-Puttonen, Keskinen & Takala 1998, 240–241; Hartup 1982, 158; Brazelton 1995, 428.)

Hyvällä sisarusuhteella on huomattu olevan vaikutusta hyviin ystävyysuhteisiin ja päinvastoin. Sisarusuhteessa opitaan luottamaan muihin mielekkäisiin ihmissuhteisiin. (Rannikko 2008, 35.) Ystävyysuhteet ovat hyödyllisiä ja tärkeitä myös lapsen emotionaalisen kehityksen kannalta. Näissä suhteissa lapset oppivat toisiltaan niin turvallisia kuin vaarallisia tapoja koetella uusia ja erilaisia tunteitaan. Ystävyys opettaa myös kilpailuhenkisyttä, joka on tärkeä osa sosiaalista kehitystä. (Brazelton 1995, 220–221.)

Kaksosille voi olla hankalaa luoda kontakteja ja toverisuhteita perheen ulkopuolisiin ihmisiin, koska heillä on ollut koko elämänsä ajan valmiina toveri. Olisi hyvä, että sisaruksilla olisi sekä omia että yhteisiä kavereita. Tällöin välttyttäisiin sisarusuhteessa mustasukkaisuudelta ja kateudelta. (Penninkilampi-Kerola 2007, 48.)

2.2 Sosiaalisuus

Ihmisen varhaiskehityksen tärkein saavutus on muuttua biologisesta yksilöstä sosiaaliseksi persoonaksi. Tämä muutos tapahtuu kahden ensimmäisen ikävuoden aikana. Lapsen kasvuympäristö- ja yhteisö ovat lapsen sosiaalisen kehityksen kannalta merkittäviä, ja ne vaikuttavat lapsen sosiaaliseen kehitykseen monien eri välittäjien kautta. Sosiaalista käyttäytymistä ohjaavat yhteisössä elävien persoonallisuudet sekä opitut käyttäytymismallit ja -tavat. (Schaffer & Crook 1982, 74.)

Sosiaaliset suhteet alkavat kehittyä jo vauvaiässä. Kahden ja kolmen kuukauden ikäiset lapset reagoivat toisten lasten liikkeisiin ja muutaman kuukauden kuluttua heidän itkuunsa. Vaikka lapset reagoivat muihin lapsiin, lapsi haluaa silti olla äitinsä läheisyydessä. On todettu, ettei puolenvuoden ikäinen lapsi kykene vuorovaikutukseen saman ikäisten lasten kanssa, vaikka vuorovaikutustaidot alkavat kehittymään vasta seuraavan puolen vuoden aikana. (Hartup 1982, 169.)

Sosiaalisen kehityksen kannalta sukupuolten välillä on eroja. Eroihin syynä ovat biologiset sekä sosiaaliset tekijät. Tunteilla ja ihmissuhteilla on tytöille suurempi ja tärkeämpi merkitys, kun taas pojat arvostavat enemmän aktiviteetteja ja toimintaa.

Vastakkaisen sukupuolen ominaisuuksia ja piirteitä opitaan tuntemaan perheissä isän ja äidin kautta tai sisarusuhteessa siskojen ja veljien kautta. (Rannikko 2008, 40; Ijäs 2003, 83.)

2.3 Lapsi ryhmän jäsenenä

Lapset liittyvät ryhmään jo heti syntyessään, jonka jälkeen ryhmät ja sosiaaliset suhteet lisääntyvät ja laajenevat muun muassa silloin, kun lapsi menee päivähoidon. Ryhmään kuuluminen luo ihmiselle turvallisuutta sekä tunteen siitä, että on osa jotain isompaa kokonaisuutta. Yksilön itsetunto ja itseluottamus lisääntyvät, kun hän tietää, että muut arvostavat häntä omana itsenään. (Jarasto & Sinervo 1997, 159.)

Ryhmässä lapsi tutustuu uusiin aikuisiin ja lapsiin, ja samalla hänestä tulee ryhmän jäsen. Lasten yhteisö on samalla myös leikkiryhmä, eikä siihen liittyminen ole aina itsestäänselvyys: sopeutuminen vaatii aikaa ja yhteisiä positiivisia kokemuksia. Uusi lapsi joutuu käyttämään opittuja sosiaalisia taitojaan ja menettelytapojaan päästäkseen mukaan ryhmään. Ryhmän yhdeksi jäseneksi hyväksyminen on vielä vaikeampaa, jos ryhmä on vakiintunut. Lapsen, joka on perheen ainut lapsi, voi olla vaikeaa hyväksyä, että aikuinen jakaa huomiotaan tasapuolisesti kaikille lapsille eikä vain hänelle. (Punamäki 2001, 176, 182; Mannerheimin lastensuojeluliitto 2009; Jarasto & Sinervo 1997, 161.)

Päivähoidon arki on yhdessäoloa ja vuorovaikutuksellista kohtaamista. Päivähoidossa lapset toimivat niin suurissa kuin pienissä ryhmissä, joskus jopa useammassa ryhmässä päivän aikana. Ryhmässä lapsi oppii sosiaalisuutta, ja samalla tunnistamaan niin omia kuin toistenkin tunteita. Kun lapsi saa ryhmässä positiivisia vuorovaikutuskokemuksia, pystyy hän solmimaan muitakin hyviä sosiaalisia suhteita. Hoitajien tulee valvoa ryhmän toimintaa ja katsoa, ettei kukaan jää ryhmän ulkopuolelle, koska tällöin voi vaarana olla syrjäytyminen. Vaikka lapsi olisikin ryhmässä fyysisesti läsnä, ei hänellä välttämättä ole sosiaalista roolia ryhmän toiminnassa. (Lehtinen 2000, 82; Punamäki 2001, 176, 182.)

2.4 Leikki

Leikillä on suuri merkitys lapsen sosiaaliseen kehitykseen. Leikki on lasten sosiaalista vuorovaikutusta ja leikissä lapsi harjoittelee emotionaalisia sekä kognitiivisia taitoja, jotka ovat lapsen kehityksen edellytyksiä. Leikki on lapselle luonnollinen tapahtuma, ja kun tilanteen antaa mennä lasten ehdoilla, lapset alkavat leikkimään keskenään. Leikin avulla lapsi tutustuu itseensä ja maailmaan sekä oppii muun muassa ryhmässä toimimista sekä sääntöjä ja tunteiden säätelyä. Leikki voi myös parantaa lapsen itse-tuntoa ja mahdollistaa sosiaalisen vuorovaikutuksen ymmärtämisen. Moraalin ja arvojen ymmärtäminen sekä empatian vastaanottaminen leikkitovereilta ovat myös leikin mahdollisuuksia. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2009; Jarasto & Sinervo 1997, 205–206.)

Lapset leikkivät paljon roolileikkejä, joiden aikana esiintyy kilpailua eri roolien ja oman identiteetin välillä. Roolileikkejä leikkivä lapsi osaa asettua toisen asemaan roolissa, mutta ei välttämättä tunnetasolla. Lapset eivät tarvitse erikoisempia rekvisiittoja roolileikkeihinsä, vaan pystyvät eläytymään rooliinsa esimerkiksi kepin avulla. Ryhmässä roolien jako on haastavaa ja mieleisen roolin saaminen on tärkeää lapsille. Roolijako kaikkia lapsia tyydyttävästi on vaikeaa, koska kysymys on vallasta ja hierarkiasta. Kuitenkin lapsen itse valitsema rooli, on hänelle kaikkein merkityksellisin rooli. Roolileikeissä näkyvät vanhempien ja muiden aikuisten välittämiä arvostuksia eri rooleista. (Helenius 1993, 37–38; Mannerheimin lastensuojeluliitto 2009.)

Roolileikkeihin sekoittuu todellisuutta ja mielikuvitusta, jotka lisäävät lapsen itsevarmuutta. Leikin ideoihin ja niiden toteuttamiseen vaikuttavat paljon leikkitoverit. Ryhmäleikkien avulla lapset oppivat työskentelemään ryhmässä ja oppivat tekemään kompromisseja. Kompromissien teko opettaa joustavuutta. Leikeissä heijastuvat myös lasten temperamentit: joku saattaa määrällä muita ja toinen myöntyy kaikkeen. (Jarasto & Sinervo 1997, 164; Mannerheimin lastensuojeluliitto 2009.)

3 EMOTIONAALINEN KEHITYS

3.1 Tunteet

Lapsi oppii omassa perheessään ilmaisemaan ja vastaanottamaan tunteita, jonka vuoksi niistä puhuminen on aloitettava varhaisessa vaiheessa. Vanhempien näyttämien tunteiden ja kehonkielen täytyy olla aitoa ja johdonmukaista, jottei lapselle tule vääristyneitä kuvia tunteista. Ihminen ei ole robotti, joka pystyy kätkemään tunteensa muiden katseilta eikä varsinkaan lapsen silmiltä. Lapsi aistii vanhemmistaan, milloin vanhempien tunteiden näyttäminen ei ole aitoa. On tärkeää, että vanhemmat nimeävät lastensa tunteita, jotta he tietävät kehossaan, miltä esimerkiksi ilo ja suru tuntuvat. Tällä tavalla vanhemmat voivat opettaa lapsilleen tunteiden ilmaisua ja käsittelemistä. (Brazelton 1995, 218; Ijäs 2003, 122–123.)

Lapset oppivat useat emotionaaliset taidot kuten tunteiden kätkemisen tai ilmaisemisen, empatian, manipuloinnin, huijaamisen ja maanittelun sisarussuhteessa. Sisarusten väliset tunteet vaihtelevat ääri-laidoista: lapset saattavat leikkiä rauhassa keskenään ja yhtäkkiä olla ilmiriidoissa. Sisarussuhde voi ulkopuolisen silmin vaikuttaa huonolta ja kylmältä, jos sisarukset riitelevät paljon ja käyttäytyvät toisiaan kohtaan rumasti. Tämä oletamus voi olla päinvastainen oikeasti: negatiiviset tunteet ja riitelemine voivat sisarussuhteessa olla merkki läheisestä suhteesta. (Einon 2002, 190; Parker & Stimpson 2004, 138–139.)

Jos vanhemmat sisarukset keskusteleivat tunteistaan nuoremman ollessa puolitoista-vuotias, oppii nuorempi sisarus seuraavan puolen vuoden aikana ilmaisemaan tunteitaan selvemmin kuin sellainen lapsi, jolle sisarukset eivät ole puhuneet tunteistaan. Voinee siis todeta, että lapsi kehittyy emotionaalisesti 1,5-2 ikävuoden aikana. (Rannikko 2008, 14,36.)

3.2 Empatia

Lapsen empatiakyky alkaa kehittyä jo ensimmäisen ikävuoden aikana. Empatia ei ole olemassa oleva tunne lapsessa, vaan empaattiseksi ihmiseksi kasvetaan olemalla

vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Kaikilla vanhemmilla on luontainen kyky opettaa lapselle empatiaa ja lapsesta huolehtiminen ja turvallisuuden tunne luo perustan empatian kehitykselle. Vanhempien ja muun kasvatushenkilöstön tehtävänä on reagoida lapsen tunteisiin sekä opettaa lapselle, mikä on oikein ja väärin. Empatian perusta ovat tunteet toisen ihmisen läheisyydestä sekä vuorovaikutuksessa antamisen ja saamisen ilossa. (Kinnunen 2003, 108–109.)

Empaattisuus näkyy lapsessa auttavaisuutena, ystävällisyytenä, kohteliaisuutena, vastuuntuntona sekä toiselle ilon ja mielihyvän tuottamisena. Empatia ehkäisee aggressiivista käytöstä, ja on näin ollen mielekäs vaihtoehto kiusanteolle ja muulle negatiiviselle käytökselle. Empatiakyky on myös moraalinkehittymisen, itsehallinnan ja syyllisyydentunteiden edellytys. (Kinnunen 2003, 111.) Lapsen empatia kehittyy omien tekojen ja niiden seurauksien ymmärtämisen kautta. Vanhempien tulee puhua lastensa kanssa syy-seuraus-suhteesta ja miltä muista tuntuu. Lasta voidaan kannustaa empaattisuuteen sisällyttämällä perheen ja hoitopaikan tavalliseen arkeen tunteista keskustelua. (Brazelton 1995, 220–221.)

Leikeillä ja saduilla on myös osansa empatiakyvyn kehittymisessä. Lapset opettelevat leikeissä tosielämän rooleja. Sadut vahvistavat lapsen mielikuvitusta ja empaattisella ihmisellä onkin yleensä runsas mielikuvitus. (Kinnunen 2003, 110.) Lapsen ensimmäinen luovuuskausi on noin neljävuotiaana, jolloin hän pitää omien tarinoiden kertomisesta. Tarinoiden todellisuuden ja mielikuvituksen raja on vielä häilyvä neljävuotiaalla. Mielikuvitusolentojen avulla lapsi käy läpi omia tunteitaan ja kokemuksiaan, esimerkiksi syyllisyyden tunnettaan. Vanhempien ja aikuisten tulee kuitenkin tehdä lapselle selväksi, missä menee todellisuuden ja mielikuvituksen raja, jotta lapsi oppii erottamaan toden ja tarun. (Nettineuvo 2009.)

Vanhempiin ja muihin läheisiin ihmisiin samaistumisen ja runsaan mielikuvituksen myötä, lapsi oppii kaksi uutta ominaisuutta: huumorintajun sekä kyvyn osoittaa myötätuntoa muita kohtaan. Nämä kaksi ominaisuutta ovat tärkeitä, kun arvioidaan leik-

ki-ikäisten lasten joustavuutta ja hyvän minäkuvan kehitystä. (Brazelton 1995, 218–219.)

3.3 Itsetunto

Terveen itsetunnon kehittyminen alkaa oman kehon tuntemisesta ja hyväksymisestä. Nämä oman kehon tuntemukset liittyvät siihen, miten lasta on käsitelty ja kohdeltu. (Sinkkonen, 2008, 174.) Turvallisuuden tunteen lapselle luo hellä huolenpito. Tämä tunne luo kivijalan positiivisille tunteille sekä myönteiselle suhtautumiselle omaan itseensä ja muihin ihmisiin. (Kinnunen 2003, 109.) Kun ihminen hyväksyy itsensä kaikkine vikoineen, pystyy hän rakastamaan itseään ja näin ollen muitakin ihmisiä.

Lapsen itsetuntoa nostavat ja vahvistavat tehtävät, joissa hän saa kokea olevansa hyödyksi. Vanhemmat voivat edesauttaa lapsen itsetunnon vahvistumista ohjaamalla ja esimerkkiä näyttämällä, jotta lapsi voi kokea samaistuvansa vanhempiinsa. Vanhempien on arvostettava lapsen yksilöllisyyttä välittäen lapselle tietoa hänen voimavaroistaan. Näiden voimavarojen välittäminen lapselle auttaa lasta ymmärtämään ja arvostamaan omia taitojaan. Positiivisen ja rehellisen palautteen antaminen on aina tärkeää. Palautteen antaminen sisaruksille tasapuolisesti on tärkeää, koska se vaikuttaa niin lapsen itsetuntoon kuin sisarussuhteeseen. (Brazelton 1995, 208, 373.)

Uuden sisaruksen syntyessä on entistä tärkeämpää antaa lapselle mahdollisuus osallistua vauvan hoitoon ja arjen askareisiin, jotta hän ei luule, että hänen paikkaansa uhataan perheessä. Vanhemmalle lapselle tulee antaa myös kahdenkeskistä aikaa ilman vauvan läsnäoloa, jotta lapsi tietää olevansa yhtä tärkeä kuin ennen. (Brazelton 1995, 390.) Yhdessä puuhastelu ja kahdenkeskinen aika vanhemman kanssa ehkäisevät mustasukkaisuutta ja kateutta. Vanhempien tulee myös kehua isomman lapsen ominaisuuksia ja piirteitä, jotta lapsi kokee tulevansa huomatuksi. (Kinnunen 2003, 47.)

4 SISARUSSUHDE

4.1 Sisarussuhteen kehitys

Sisarussuhde saa alkunsa perheyhteisöstä, josta lapset aikanaan itsenäistyvät. Yhteisen lapsuuden luoma tunneside säilyy läpi elämän, vaikka se ei olisikaan ollut aina sopuisa. Sisarussuhteen merkityksen voi huomata muun muassa siitä, että se on kestävämpi kuin suhde muihin perheen ulkopuolisiin ihmisiin. Kiinnostus ja huoli toistensa hyvinvoinnista ja terveydestä yhdistävät sisaruksia. (Melkas 2003, 61.)

Sisarussuhde on koko elämän mittainen ihmissuhde. Se on pidempi kuin suhde vanhempiin, puolisoon tai omiin lapsiin. Välittämättä siitä, ettei sisaruksilla aina ole samoja kiinnostuksen kohteita, sisarussuhteessa lapset jakavat yhteisen historian. Jokainen sisarussuhde on ainutlaatuinen, joka vaikuttaa persoonallisuuteen läpi elämän. Ainutlaatuiseksi siitä tekee myös se, ettei siitä voi koskaan erota eikä sisaruksia voi valita niin kuin ystäviä. (Rannikko 2008, 12.)

Sisarussuhteisiin ja yksilön persoonallisuuteen vaikuttaa se, koostuuko sisarusparvi kokonaan tytöistä tai pojista. Se, että kaikki lapset ovat samaa sukupuolta, luo perheeseen muun muassa kilpailuhenkisemmän ja vertailuhenkisemmän ilmapiirin. Esimerkiksi jos perheessä on vain yksi tyttö ja hänen muut sisaruksensa ovat poikia, kasvaa työstä huomattavasti erilainen persoonaltaan kuin työstä, jonka sisarukset olisivat olleet tyttöjä. (Schönbeck 2008, 18, 140.)

Myöhemmän elämän perusta on vanhempien ja lasten välinen suhde. Sisarusten välinen suhde on lasten näkökulmasta merkittävämpi, kuin mitä vanhemmat ehkä huomaavat. Vanhemmat eivät välttämättä ole tietoisia siitä, mitä asenteita ja rakenteita sisarukset omaksuvat toisiltaan. (Kaulio & Svennevig 2006, 11.)

Perheen yhteiset hetket ovat korvaamattomia ja parasta yhdessäoloa lapsille. Vanhemmat sisarukset ovat pienelle lapselle tärkeitä ja ihailunkohteita, mutta hän tarvitsee

myös kahdenkeskistä aikaa äidin ja isän kanssa. Hoitopäivän jälkeen lapsi voi rauhoittua vanhempien kanssa ja käydä läpi päivän tapahtumia. (Nettineuvo 2009.)

4.2 Ikäero

Tutkimusten mukaan 2-4 vuoden ikäero sisaruksilla olisi otollisin, jotta sisarussuhde olisi mahdollisimman hyödyllinen ja tasapainoinen. Tällöin ensimmäinenkin lapsi on saanut elää tarvittavan kauan huomion kohteena. Sisaruksilla, joilla on pieni ikäero, on enemmän yhteisiä leikkejä ja kiinnostuksenkohteita, jolloin he ovat toistensa seurassa paljon. Näin ollen heidän välillä on myös paljon ristiriitoja, mutta niiden avulla he oppivat tuntemaan toisiaan paremmin. (Parker & Stimpson 2004, 20–21; Dunn 1986, 72–73.)

Jo 6-8 vuoden ikäero seuraavaan sisarukseen vaikuttaa siihen, että nuorempi kasvaa niin sanotusti ainoan lapsen ilmapiirissä. Tämän suuruisen ikäeron takia sisarukset eivät ole tavanomaisessa vuorovaikutuksessa tai kilpaile kuten lähellä toistensa ikiä olevat sisarukset. Vanhempi sisarus voi ottaa pienempää sisarustaan kohtaan hoivaajan roolin ja tuntee uteliaisuutta häntä kohtaan. Aikuisuuteen mennessä ikäerolla ei ole enää merkitystä ja sisarukset voivat tutustua uudestaan. (Schönbeck 2008, 18; Rannikko 2008, 38.)

Jos sisaruksilla on ikäeroa monta vuotta, suhde muodostuu enemmän lapsi-aikuinen-tyyppiseksi. Tällöin suhde on rauhallisempi, koska isompi sisarus osaa jo käsitellä omia tunteitaan ja riitely on vähäisempää. Suuri ikäero heijastuu myös sisarusten leikkeihin: nuorempi sisarus pystyy helpommin seuraamaan vanhemman sisaruksen leikkiä ja mahdollisesti myös ottamaan osaa siihen. Vanhemmat lapset osaavat jo keskittyä yhteen leikkiin pitkäksi aikaa ja heidän leikkinsä ovat järjestelmällisempiä. (Rannikko 2008, 42–43.)

Mitä enemmän perheessä on sisaruksia, sitä enemmän heillä on eri rooleja. Esikoisen ja kuopuksen roolit pysyvät hyvin pitkälti samoina, riippumatta sisarusten määrästä.

Keskimmäisillä lapsilla ei välttämättä ole määrättyä roolia, ja heidän roolinsa voi muuttua esimerkiksi pikkusiskosta isoksi siskoksi. (Schönbeck 2008, 155.)

4.3 Temperamentti

Persoonallisuuden yksilölliset piirteet vaikuttavat siihen, millaiseksi suhde sisarusten välillä muotoutuu. Temperamentti on yksi suurimmista tekijöistä, joka vaikuttaa persoonallisuuteen. Temperamentti on kullekin ihmiselle tyypillinen tapa toimia ja reagoida tilanteisiin. Se on osa, joka vaikuttaa ihmisen käyttäytymiseen hänen ollessa vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Temperamentti muokkautuu jo hyvin varhain lapsuudessa ja se ei muutu huomattavasti iän myötä. Vaikka temperamentin sanotaan olevan joltain osin periytyvä, voi sisaruksilla olla hyvin erilaiset temperamenttityypit, jotka vaikuttavat muun muassa siihen, onko suhde riitaisa vai sopuisa. (JRank 2009.)

Temperamenttityypit voidaan jaotella kolmeen eri tyyppiin: helppo, hitaasti lämpenevä ja vaikea temperamentti. Helpon temperamentin omaavat vauvat erottuvat muista vauvoista helposti heidän käyttäytymisen perusteella. Helpolle temperamenttityypille on ominaista, että lapset sopeutuvat nopeasti uusiin tilanteisiin ja rajoihin sekä heidän pettymyksen sietokyky on hyvä. Nämä lapset suhtautuvat kaikkeen ennakkoluulottomasti ja ovat tyytyväisiä. (Keltikangas-Järvinen 2004, 62-63; Viljamaa 2008, 16.)

Hitaasti lämpenevän temperamentin omaavat lapset suhtautuvat kaikkeen vaisusti ja negatiivisesti. He ovat myös ennakkoluuloisia kaikkea uutta kohtaa ja sopeutuvat hitaasti uusiin tilanteisiin. Vaikka hitaasti lämpenevää temperamenttia pidetään negatiivisena, ei siinä kuitenkaan ole mitään kielteistä. Tämä temperamentti on nyky-yhteiskunnan vastakohta, jossa pitäisi olla tehokas ja kiireinen. Heille täytyy antaa aikaa sopeutumiseen ja uusiin asioihin tutustumiseen. Jatkuva liiallinen kannustaminen sosiaalisuuteen lisää heidän paineita ja stressiä olemaan joku muu kuin oma itsensä. (Keltikangas-Järvinen 2004, 63-65; Viljamaa 2009, 11.)

Vaikea temperamentti on helpon temperamentin vastakohta. Vauvalla, jolla on vaikea temperamentti, on epäsäännöllinen biologinen rytmi. Vauvan rytmi ei ole ennalta

arvattavissa. Hän myös näyttää voimakkaasti tunteitaan eri tilanteissa. Lapsi, jolla on vaikea temperamentti, reagoi uusiin tilanteisiin aluksi vetäytymällä ja varautuneisuudella. Lapsi saattaa myös vältellä uusia tilanteita. Turhautuessaan lapsi voi käyttäytyä ”temperamenttisesti”: hän paiskoo ovia ja heittelee tavaroita. Vaikeaa temperamenttiakin leimaa negatiivisuus, vaikka lapsi, jolla on tällainen temperamentti, on ihan normaali lapsi. Vaikean temperamentin nimeksi sopisi paremmin haastava temperamentti, koska se antaa erityisen haasteen kasvattajalle. (Keltikangas-Järvinen 2004, 65–67.)

4.4 Syntymäjärjestys

Sisarusten asemat voidaan jaotella seuraavasti: ainoa lapsi, esikoinen, keskimmäiset ja kuopus. Sisarusten välisien asemien ei tarvitse mennä syntymäjärjestyksen mukaan, mutta niin ne menevät luonnollisimmin. (Schönbeck 2008, 16.) Esikoinen on aina se, joka on saanut olla yksin vanhempiansa huomion kohteena ja kuopus on aina perheen ”pikkuvauva”. Se, kuinka nämä roolit vaikuttavat lapseen, on kiinni hänestä itsestään. Syntymäjärjestyksen sijaan ikäerolla, lapsen elämäkokemuksella, ihmissuhteilla ja perheen odotuksilla on suurempi vaikutus hänen tulevaan minäänsä. (Parker & Stimpson 2004, 36–37.)

Lasten välisellä syntymäjärjestyksellä on vaikutusta lasten myöhempään kehitykseen ja käyttäytymiseen. Se vaikuttaa psyykkisiin piirteisiin kuten temperamenttiin, oppimiskykyyn, sosiaalisiin taitoihin sekä itseluottamukseen. Täytyy muistaa, että syntymäjärjestys on kuitenkin vain yksi kehitykseen vaikuttavasta tekijöistä, joita voi muokata kasvatuksen avulla. (Rannikko 2008, 44; Vauvasta leikki-ikäiseksi 2006, 144.)

4.3.1 Vanhin lapsi

Ensimmäinen lapsi saa vanhempiansa jakamatonta huomiota eniten, sillä vanhemmille kaikki on vielä uutta ja kokematon. Lapset, jotka saavat paljon huomiota kehittyvät älykkäiksi, reippaiksi ja suoritushaluisiksi yksilöiksi. Ensimmäinen lapsi on aina eri-

tyisasemassa. Tämä erityisasema tuo tullessaan niin positiivisia kuin negatiivisia paineita ja odotuksia. (Brazelton 1995, 373–374.)

Vaikka vanhemmat odottavat esikoiseltaan eniten ja lapsi voi joutua kokemaan kokemattomien vanhempiansa erehdykset, suhtaudutaan häneen silti ainutlaatuisesti. Vanhin lapsi voi saada helposti vastuunkantajan roolin sisarusparvessa, jolloin hän huolehtii pienemmistä sisaruksistaan sekä jossain määrin kotitöistä. Tämä vastuunkantajan rooli kehittää kestäviä tunteita siitä, että hän on tärkeä vanhemmilleen ja kykenevä itsenäiseen elämään. (Brazelton 1995, 373–374; Ijäs 2003, 86.) Isosisarus on myös yleensä se, joka saa syyt niskoilleen, jos jotain sattuu. Vanhemmat saattavat olettaa, että isosisaruksen pitää katsoa pienemmän perään ja olla se järkevämpi. (Schönbeck 2008, 16.)

On tutkittu, että esikoisille on selvästi yleisempää vaativuus, suurempi huomion ja seurauksen tarve sekä mustasukkaisuus kuin nuoremmille sisaruksille. Nämä ovat kuitenkin sosiaalisessa ympäristössä opittuja käyttäytymismalleja ja erot saattavat vaihdella yksilöllisesti. (Einon 2002, 156.) Se, kuinka monelle sisarukselle esikoinen on isosisarus, vaikuttaa osaltaan hänen käyttäytymiseensä. On eri asia olla kaksilapsisen perheen esikoinen, kuin olla isosisko tai -veli neljälle. Jokainen pikkusisarutus moninkertaistaa esikoisen vastuumäärän. Jos sisarusten väliset ikäerot ovat pienet, täytyy esikoisen olla hyvin varhain omatoiminen. (Schönbeck 2008, 19.)

4.3.2 Uusi sisarus

Kun perheeseen on syntymässä uusi vauva, vanhemmat voivat jutella vanhemman lapsensa kanssa uudesta sisaruksesta. Vanhempien tulisi saada lapsi ymmärtämään, että uusi sisarus on pieni ihminen: hän on haavoittuva, hänellä on tarpeita ja hän pystyy tuntemaan iloa. Vanhemmat voivat miettiä lapsen kanssa, miltä vauvasta voi tuntua, ja mitä hän mahtaa miettiä isosta sisaruksestaan. (Parker & Stimpson 2004, 17, 26–27.)

Uuden perheenjäsenen syntyminen on jokaiselle lapselle sokki, mutta kun lapsi toipuu tästä, hän voi opetella yhdessä vanhempien kanssa tutustumaan vauvaan sekä seu-

raamaan vauvan kehitystä. Sisaruksen tuloa voi pehmentää esimerkiksi muistelemalla isomman sisaruksen vauvaikää. Vanhemmat voivat näyttää valokuvia ja kertoa, miten he ovat vauvaa hoitaneet silloin. Näiden asioiden muistelemisen voi olla hyvin tärkeää, koska vanhemmasta sisaruksesta voi tuntua epäreilulta se, miten pikkusisarusta hoidetaan ja miten hän saa huomiota. Positiivinen suhtautuminen uuteen sisarukseen enteilee samansuuntaista käyttäytymistä tulevaisuudessa. (Brazelton 1995, 209, 389; Parker & Stimpson 2004, 19; Rannikko 2008, 36.)

Lapsen suurin pelkäämisen aihe uutta sisarusta odottaessa voi olla, ettei vanhemmilla enää riitä rakkautta hänelle. Myös vanhemmat voivat murehtia samankaltaisia asioita, kuten riittääkö rakkautta vauvan syntymän jälkeen kaikille. Vanhempien tulisi kuitenkin kertoa lapselle, että vanhemmat rakastavat häntä aina, eivätkä he koskaan lakkaa rakastamasta lapsiaan. (Parker & Stimpson 2004, 18.) Esikoisen jälkeen varttuneille lapsille on ominaista, että he pääsevät esikoista helpommalla. Uusi sisarus voi kuitenkin saada esikoisen roolin, mikäli esikoinen ei sairauden tai muun vamman takia pysty vastuunkantajan rooliinsa. (Ijäs 2003, 86, 88.)

4.3.3 Keskimmäiset

Kolmansien ja neljänsien lapsien onni on se, että heillä on ollut vanhempia sisaruksia, jotka ovat ottaneet vastuuta heistä vanhempien lisäksi. Vanhemmat sisarukset opettavat paljon huomaamattaankin. (Brazelton 1995, 374.) Keskimmäisenä sisaruksena oleminen on ehkä rikkainta verraten esikoisen tai kuopuksen roolin antiin. Hyviä puolia ovat, että he saavat olla sekä isoja että pikkusisaria. Sanotaan, että esikoinen on linkki lasten ja vanhempien välillä ja keskimmäiset ovat linkejä sisarusten välillä. (Schönbeck 2008, 127–128.)

Esikoisen ja kuopuksen roolit ovat samanlaiset huolimatta siitä, kuinka monta sisarusta perheessä on. Vanhemmat voivat pelätä, että kolmelapsisessa perheessä keskimmäisestä lapsesta tulee niin sanottu väliinpuotoaja, ja siksi olisikin tärkeää kiinnittää huomiota toiseen lapseen, ettei hänestä tule huomaamaton. Keskimmäisenä voi kuitenkin olla turvallista ja huoletonta. (Schönbeck 2008, 117; Ijäs 2003, 86, 88.)

Keskimmäinen, kuten jokainen esikoista seuraava lapsi, saa olla kuopus oman aikansa. Keskimmäiset lapset saavat kuitenkin tuntea, miltä esikoisesta on tuntunut, kun perheeseen on syntymässä uusi lapsi. Roolinvaihdos voi olla tuskallinen varsinkin kolmilapsisessa perheessä, jolloin toinen lapsi voi olla ”väliinputoja”. Tähän vaikuttaa kuitenkin lasten ikäerot ja sukupuolet. Monilapsisessa perheessä voi syntyä ryhmitelmiä, jotka voivat olla esimerkiksi ”isot tytöt” tai ”pikkupojat”. (Schönbeck 2008, 126–127, 129.)

4.3.4 Nuorin

Kuopus on aina erityinen omalla tavallaan, kuten kaikki muutkin lapset. Kuopus on se, jonka ei ole tarvinnut ottaa vastuuta muista, vaan kaikki ovat aina huolehtineet hänestä. (Schönbeck 2008, 132–134.) Nuorin ihailee sisaruksiaan, vaikei osaakaan vielä leikkiä heidän kanssaan. Samalla isommat sisarukset pitävät pienemmän sisaruksensa huomiosta, mutta jatkuva vanhempien läsnäolo saattaa ärsyttää heitä. (Einon 2002, 157.)

Mikäli nuorimmaista lasta kohdellaan perheen vauvana, hänestä voi tulla hemmoteltu ja hän saa tahtonsa helposti läpi, varsinkin jos vanhempiin sisaruksiin on suuri ikäero. Vanhempien on tärkeä huomioida, että nuorin on tasavertainen vanhempien sisarusensa kanssa. (Ijäs 2003, 88; Brazelton 1995, 374.)

Jos esikoinen on linkki lasten ja vanhempien välillä, keskimmäiset linkkejä lasten välillä, voivat nuorimmat joutua olemaan linkkejä vanhempiensa välillä. On mahdollista, että nuorimmat sisarukset oppivat hyvin varhain ennakoimaan muiden ajatuksia, ja näin ollen he pystyvät käyttäytymään kuten muut odottavat. (Schönbeck 2008, 132–134.)

4.3.5 Kaksoset

Vauvaiässä kaksoset viettävät paljon aikaa toistensa läheisyydessä, joko käytännönsivistä esimerkiksi eri hoitotilanteissa tai vanhempien tarkoituksesta. Tämä kaksoissi-

saruksen jatkuva läheisyys ei ole ehkä tavallista eri aikaan syntyneille sisaruksille. Läheisyyden ansioista syntyy turvallinen kiintymyssuhde niin hoitajaan kuin toiseen sisarukseen. Kaksoset saavat toisistaan myös turvaa vanhempien ollessa poissa. (Penninkilampi-Kerola 2007, 40.)

Kaksosille on helppo ja luonnollinen tapa opetella keskenään sosiaalisia taitoja kuten ongelmanratkaisua ja jakamista. Monikkoperheen ulkopuoliset sosiaaliset suhteet ovat myös tärkeitä. Kaksosten yksilöllisyyttä on hyvä tukea pienestä lähtien antamalla molemmille kahdenkeskistä aikaa vanhemman kanssa. Yksilöllisyyttä tukee se, että muutkin ihmiset pystyvät erottamaan identtiset kaksoset toisistaan, mikä myös vähentää vertailua. (Parker & Stimpson 2004, 242–243, 248–251.)

Usein kaksosten välisessä suhteessa heijastuvat johtajuus ja alistuvuus. Asetelman voi nähdä positiivisena, kun ottaa huomioon molempien lasten erityispiirteet ja tilanteen. Joissakin tapauksissa toisen dominoiva ja alistava tyyli hallita sisarustaan, voi johtaa alistuvan lapsen heikkoon itsetuntoon ja psykosomaattisiin oireisiin. Eri sukupuolta olevissa kaksosissa on tavallista, että tyttö kehittyy aikaisemmin, myös sosiaalisesti, jolloin se voi aiheuttaa sen, että tytöstä tulee dominoivampi. (Moilanen 2007, 30–31; Parker & Stimpson 2004, 246.)

Kaksosten sukupuoli ja kaksostyyppi (identtiset tai epäidenttiset) vaikuttavat siihen, miten läheiseksi kaksosten suhde kehittyy. Identtiset kaksoset kokevat useammin riippuvuutta sisaruksestaan kuin epäidenttiset kaksoset. Samalla lailla samaa sukupuolta olevat sisarukset ovat läheisempiä kuin eri sukupuolta olevat. (Parker & Stimpson 2004, 246; Schönbeck 2008, 111.)

Myös kaksosille voi tulla iso- ja pikkusisaruksen roolit. Kaksosista voi tulla hyvin erilaiset juuri sen takia, että he ovat paljon yhdessä. Jos toinen esimerkiksi on hyvin sosiaalinen ja äänekkäs, voi toinen jäädä hänen varjoonsa ja olla hyvin hiljainen ja vähemmän sosiaalisempi. Ulkopuolisten silmin kaksoset kuitenkin näyttävät yhtä sosiaalisilta, mikä tavallaan edesauttaa tätä todellista erilaisuutta. (Schönbeck 2008, 109–110.)

5 ELÄMÄÄ SISARUSTEN KANSSA

5.1 Yhdessäolo

Lapsi tuntee jo hyvin nuorena surua sisaruksen ollessa poissa ja iloa sisaruksen ollessa lähellä. Sisaruksen läheisyys luo myös turvallisuuden tunteen. Sisaruksien tuntiessa toisensa perusteellisesti osaavat he aiheuttaa toisilleen mielihahaa ja riitatilanteita. Riitely ja tunteiden purkaminen sisarukseen voi olla myös turvallista, koska toinen tietää, että riidat voidaan aina sopia ja toisille annetaan anteeksi. (Rannikko 2008, 33; Jarasto & Sinervo 1997, 127.)

Sisarusten yhdessäolo vaikuttaa läheisyyden syntymiseen yhdessä monien rakenteellisten ja fyysisten asioiden kanssa muodostaen yhdistäviä siteitä. Rakenteellinen tekijä voi olla monilapsisessa perheessä esimerkiksi lasten ryhmiin jakaminen iän ja sukupuolen mukaan. Tämä jako luo väistämättä yhteenkuuluvaisuuden tunnetta ryhmän sisällä. Läheisyyden tunnetta voi lisätä esimerkiksi huoneen jakaminen sisaruksen kanssa. (Rannikko 2008, 36–37.)

5.2 Vuorottelusta jakamiseen

Sisaruksen saaminen on lapselle lahja, vaikka lapsi ei sitä pienenä ymmärräkään. Lapsi oppii monia elämän tärkeitä asioita helpommin ja varhaisemmassa vaiheessa sisaruksen kanssa kuten jakamaan asioita ja odottamaan omaa vuoroansa. Perheen ainut lapsi oppii asioita tai sitten ei, mutta sisaruus pakottaa oppimaan ja jakamaan asioita. (Brazelton 1995, 209.)

Vuorottelu on usein lasten kesken parempi tavoite kuin jakaminen. Kilpailuhenkiselle sisarukselle vuorottelu voi olla ratkaiseva sana, kun hänen on jaettava jotain sisaruksensa kanssa. Tällöin hänestä ei tunnu, että hän joutuu luopumaan jostain. Vuorottelu on kompromissi sisarusten välillä, kun he riitelevät tavaroista ja asioista. Vanhempien ja päivähoiton kasvatushenkilöstön tulee neuvoa esimerkein, miten vuorottelu tapahtuu. Ajan myötä lapset oppivat tämän sosiaalisen taidon ja oppivat samalla neuvottelemaan. (Parker & Stimpson 2004, 70–71.)

5.3 Kilpailu

Sisarusten välillä on aina kilpailua, joka on normaalia ja väistämätöntä. Kilpailu opettaa lasta tuntemaan itseään ja sisarustaan, ja samalla se opettaa välittämään toisesta. Kilpailuun liittyy myös vaikeita ja isoja tunteita vanhemmalla lapsella, kuten hylätyksi tulemisen tunne. Lapsi purkaa tämän tunteen aluksi vanhempiinsa vihana. Myöhemmin vanhempi lapsi voi aloittaa vauvan hännäämisen, jotta saa vanhempiensa huomion. (Brazelton 1995, 370, 373; Rannikko 2008, 33.)

Vanhempien ei tule asettua toisen lapsen puolelle, mikäli sisarukset kiusaavat toisiaan. Mikäli vanhemmat menevät lasten kilpailuun mukaan, lasten kilpailumieli vain vahvistuu. Tällöin lapset olettavat, että kilpailemalla saa haluamansa. Lapsiin kohdistuva eriarvoinen kohtelu heijastuu sisarussuhteeseen, mikä pitää yllä kilpailuhenkisyttä. (Brazelton 1995, 370, 373; Rannikko 2008, 33.)

5.4 Riitely

Lapset oppivat riitelyn mallin vanhemmiltaan. Se, kuinka vanhemmat riitelevät keskenään ja kuinka he kohtelevat ristiriitatilanteissa toisiaan, vaikuttaa siihen, kuinka lapset kohtelevat toisiaan ja muita ihmisiä. Esimerkiksi jos lapset näkevät, että vanhemmat huutavat toisilleen ja paiskovat ovia, lapset luulevat ja oppivat, että huutaminen ja ovien paiskominen on oikea tapa riidellä. Päinvastoin, jos riidat selvitetään rauhassa ja keskustelemalla, oppivat lapsetkin keskustelemaan ja rauhoittumaan. Vanhemmat voivat neuvoa lapsilleen tapoja, miten he voivat rauhoittua, kun tunteet ovat voimakkaimmillaan. Kiihtyneessä tilassa ihminen ei pysty ratkaisemaan ristiriitoja oikein. (Parker & Stimpson 2004, 106–107.)

Vanhemmat välttävät syyllisyyden tunteen toisen lapsen suosimisesta, kun he eivät sekaannu sisarusten välisiin pieniin riitoihin ja kanteluihin. Riidat kuuluvat sisarussuhteeseen, eivätkä ne vahingoita suhdetta. Kun vanhemmat antavat lastensa itse opetella selvittämään omat riitansa, niin samalla lapset harjoittelevat sosiaalisia taitoja, kuten kunnioittamaan toisiaan ja selviytymään pettymyksistä. Jos vanhemmat puut-

tuvat jatkuvasti lastensa riitoihin, oppivat lapset helposti manipuloimaan vanhempiaan. (Brazelton 1995, 373–374; Vauvasta leikki-ikäiseksi 2006, 208.)

On todettu, että samaa sukupuolta olevat sisarukset riitelevät enemmän, koska heidän kiinnostuksen kohteet ovat samansuuntaisia. Kaksoset riitelevät ja kiusaavat toisiaan yhtäläillä kuin muutkin sisarukset, ja tähän täytyy suhtautua kasvuun ja sisarussuhteeseen kuuluvana asiana. (Rannikko 2008, 41; Penninkilampi-Kerola 2007, 43.)

Kun lapsille on alusta asti opetettu jakamisen ja vuorottelun taidot, vähenevät heidän ristiriitansa niihin liittyvistä asioista. Lapselle, jolla on sisaruksia, on helpompi mennä esimerkiksi päivähoiton leikkiryhmään, koska hän on sisarussuhteessa oppinut edellä mainitut taidot.

5.5 Kateus

Sisarusten välillä kateus on jokapäiväistä ja todellisuutta perheessä. Vanhempien ei pitäisi suojella lasta liikaa kateudelta, vaan muuttaa kateuden tunne vastuuntunnoksi pienemmästä sisaruksesta. Vastuun oppiminen on yksi elämän tärkeimmistä asioista, jonka lapsi oppii sisaruksiensa kanssa olemalla ja huolehtimalla heistä. (Brazelton 1995, 371.)

Kateus mielletään kielteiseksi tunteeksi, sillä se voi saada aikaan paljon negatiivista käyttäytymistä lapsessa esimerkiksi lelujen rikkomista ja kiusaamista. Positiivisessa mielessä kateus voi saada aikaiseksi jotain kehittävää yksilössä. Jos sisarus on kateellinen toisen saavutukselle, pyrkii hän tekemään samalla tavalla kuin sisaruksensa, jolloin hän kehittää sinnikkyytään eikä luovuta liian helposti. Kateuden mennessä äärimmäisyyksiin voi se aiheuttaa ikuisen kilpailun ja katkeruuden sisarusten välillä. (Ijäs 2003, 125.)

Osattomuuden kokemus varhaislapsuudessa voi synnyttää kateuden sisarussuhteessa. Tämä tunne on vahvimmillaan, kun uusi lapsi syntyy perheeseen. Vanhempi lapsi voi kokea, että vauva vie hänen paikkansa perheessä. Tämä tunne synnyttää kateuden

lisäksi vihaa ja mustasukkaisuutta. Kateus voi muuttua katkeruudeksi ajan kuluessa, joka pahoittaa muidenkin mielen. (Ijäs 2003, 125; Vauvasta leikki-ikäiseksi 2006, 206.)

Lasten ikä, sukupuoli, temperamentti ja vanhempien suhtautuminen lapsiin vaikuttavat sisaruskateuteen. Kun lapsi on 3-4-vuotias, kateus on voimakkaimmillaan. Fyysisen voiman käyttö riidoissa on yleistä, kun nuorempi sisarus on 2-3-vuotias, koska lapsi ei ole vielä tarpeeksi kehittynyt ilmaisemaan tunteita sanoin. Jos fyysisen voiman käyttöön puututaan varhaisessa vaiheessa, se vähenee ja väistyy kiintymyssuhteen tieltä. (Vauvasta leikki-ikäiseksi 2006, 206.)

6 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

6.1 Tutkimusongelmat

Opinnäytetyön aihe ja tutkimusongelmat syntyivät ajankohtaisen puheenaiheen pohjalta. Ajankohtaisena aiheena Vaasassa olivat perheet, joissa toinen vanhemmista oli vauvan kanssa kotona ja vanhempi lapsi oli päivähoidossa. Tästä heräsi mielenkiinto sisarusuhteen kehittymisestä ja siitä, miten sitä voisi tukea.

Tutkimusongelmaksi valittiin, miten vaasalainen suomenkielinen päivähoito tukee sisarusuhteita toiminnallaan. Tutkimus rajattiin koskemaan vain vaasalaista sekä suomenkielistä päivähoitoa. Tutkimukseen otettiin mukaan vain tietyt päiväkoteyksiköt, joissa oli sisarusryhmiä sekä ryhmäperhepäiväkoteja. Tutkimusongelmaksi haluttiin myös se, mitä vanhemmat ajattelivat lastensa välisistä suhteista.

6.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkimus oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullinen tutkimus on empiristä tutkimusta eli se perustuu ihmisten kokemuksiin ja mielipiteisiin. Kvalitatiivisen tutkimuksen perustana on arkipäiväisen elämän kuvaaminen ja sen tutkiminen eri näkökulmista (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161). Laadullinen aineisto on ilmaistu tekstin muodossa, ei numeerisesti. Laadullista aineistoa kerätään muun muassa haastatteluilla tai henkilökohtaisilla aineistoilla. (Eskola & Suoranta 2005, 15.)

Laadullisen tutkimuksen perustana on teoria. Teorian voi eritellä tausta- ja tulkintateoriaan. Taustateoria on tutkimuksen pohja, jota vasten tutkimusilmiötä voidaan tarkastella. Tutkimuksen johtopäätöksiä voidaan perustella tulkintateorian pohjalta. (Eskola & Suoranta 2005, 81–82.) Yleinen ongelma opinnäytetyötä tehdessä on tulkintateorian liittäminen tutkimuksen tuloksiin.

Laadullinen tutkimus valittiin tähän opinnäytetyöhön, koska tarkoitus oli selvittää, miten päivähoito tuki sisarusuhteita päiväkodin johtajien, työntekijöiden sekä lasten vanhempien näkökulmista. Tätä tutkimusta ei olisi voitu suorittaa kvantitatiivisena

tutkimuksena, koska tässä tutkimuksessa ei mitattu määrää vaan laatua. Tällä tutkimuksella haluttiin selvittää syvemmin, miten Vaasan kaupungin päivähoito tuki sisarussehteitä sekä kuinka lasten vanhemmat kokivat asian. Tällä tavoin voitiin tehdä johtopäätöksiä ja saatiin konkreettisia parannusehdotuksia päivähoiton sisarussehteiden tukemiseksi.

6.3 Tutkimuksen kohderyhmät

Tutkimuksessa oli kolme kohderyhmää. Ensimmäisen kohderyhmän avulla haluttiin selvittää Vaasan yleisiä ja hallinnollisia sisarussehteen tukemisen menetelmiä. Näitä menetelmiä tutkittiin haastattelemalla päiväkodinjohtajia ja perhepäivähoidonohjaajia sekä sähköpostitse Vaasan varhaiskasvatusjohtajaa.

Toinen kohderyhmä oli sisarusryhmässä työskentelevät työntekijät. Heitä haastattelemalla selvitettiin, miten sisarussehteitä tuettiin käytännön toiminnassa ja millaisia sisarusset olivat hoidossa. Kolmas kohderyhmä oli vanhemmat, joilla oli vähintään kaksi 0-5-vuotiasta lasta ja joista vähintään toinen oli päivähoitossa. Kolmannelle kohderyhmälle välitettiin kyselylomakkeet, joissa selvitettiin heidän mielipiteitään lastensa hoidosta sekä lastensa välisistä sisarussehteistä.

6.4 Tutkimuksen tiedonkeruumenetelmät

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään ihmistä tiedonkeruun välineenä. Tutkijan omat havainnot ja keskustelut tutkittavien kanssa ovat tärkeämpiä ja luotettavampia kuin mitkään mittausvälineet. Tutkimuskohteita ei valita satunnaisesti, vaan heidät valitaan sopivimpina koskien tutkimuksen tarkoitusta. (Hirsjärvi ym. 2009, 164.)

Yleisin tapa kerätä laadullista aineistoa on haastattelu, jonka tavoitteena on saada selville, mitä mieltä haastateltavat ovat tutkittavasta aiheesta (Eskola & Suoranta 2005, 85). Haastattelun etu on joustavuus. Haastattelija voi oikaista väärinkäsityksiä tai selventää kysymyksiä haastateltavalle. Haastattelija voi myös vaihtaa kysymystensä paikkoja, mikäli hän kokee sen tarpeelliseksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.)

Haastattelutyyppejä on monenlaisia. Tässä tutkimuksessa käytettiin tyyppinä teema-haastattelua eli puolistrukturoitua haastattelua. Teemahaastattelussa luodaan haastattelun pohjaksi tietty teema, jonka pohjalta luodaan kysymykset haastateltaville. Haastattelijan vastuulla on huolehtia siitä, että kaikki teema-alueet käydään haastattelussa läpi. Teemoja voidaan käydä läpi eri järjestyksessä, ja joitakin teemoja voidaan pohtia laajemmin eri haastateltavien kanssa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75; Eskola & Suoranta 2005, 86.)

Tutkimuksessa päätettiin kerätä tietoa vanhempien ajatuksista kyselylomakkeiden avulla. Vanhemmille tehtiin kyselylomake, koska heitä oli suurempi joukko ja tällä tavoin he ehkä uskalsivat tunnustaa, jos jokin asia vaivasi. Kysymyslomake oli puolistrukturoitu. Kyselylomake sisälsi kaksi skaalaan liittyvää kysymystä, avoimia ja strukturoituja kysymyksiä sekä niiden välimuotoja, joissa valmiiden kysymysvaihtoehtojen jälkeen esitettiin vielä avoin kysymys, johon vastaaja sai täsmentää vastaustaan. (Hirsjärvi ym. 2009, 198–201.)

6.4.1 Haastattelut

Tutkimuksessa päätettiin käyttää tiedonkeruun välineenä haastattelua. Tutkimuksessa haastateltiin teemahaastattelu-menetelmällä sellaisten päiväkotien johtajia, joista löytyi Vaasan kaupungin kotisivuilta sisarusryhmä (Vaasan kaupunki 2009). Haastattelu valittiin sen takia, koska sellaisia päiväkoteja, joissa oli sisarusryhmä, ei ollut kovin monta.

Ennen haastatteluja laadittiin teemarunko (LIITE 3), jonka pohjalta mietittiin sopivia kysymyksiä jokaiselle haastateltavalle. Kaikissa haastatteluissa käytettiin samaa teemarunkoa, mutta kysymyksiä muokattiin sen mukaan, oliko kyseessä päiväkodinjohtaja, perhepäivähoidonohjaaja vai sisarusryhmän työntekijä. Ennen haastatteluja piti huomioida haastateltavien asema päivähoidossa, koska osa haastateltavista pystyi vastaamaan toisen ammattiryhmän kysymyksiin, sillä esimerkiksi päiväkodinjohtaja työskenteli myös lastentarhanopettajana lapsiryhmässä. Tämän takia haastattelutyyp-

pinä ei voitu käyttää esimerkiksi strukturoitua haastattelua, koska kysymykset eivät olisi voineet olla kaikille haastateltaville samat.

Kaikki haastattelut sovittiin puhelimitse tai sähköpostilla. Tutkimuksessa tehtiin yhteensä seitsemän eri haastattelua, jotka suoritettiin helmi-maaliskuussa 2009. Haastatteluissa käytettiin apuna äänitallenninta, jotta molemmat tutkijat pystyivät keskittymään haastatteluun. Ilman tallenninta toinen tutkijoista olisi joutunut keskittymään enemmän haastattelun kirjaamiseen ja tällöin jotain oleellista olisi voinut jäädä huomaamatta.

6.4.2 Kyselylomakkeet

Kyselylomake sisälsi niin avoimia kuin monivalintakysymyksiä (LIITE 4). Molempia kysymystyyppejä oli saman verran. Yksi kysymys oli asteikkoihin eli skaaloihin perustuva. Kysymys koski lasten välistä sisarusuhdetta. Asteikko oli määritelty yhdestä kuuteen, jolloin numero kuusi tarkoitti hyvää suhdetta ja numero yksi päinvastaista. Asteikkoon valittiin parillinen määrä lukuja, jolloin vastaaja ei voinut valita keskimmäistä numeroa. Tällöin vastaajan piti osata määritellä, onko suhde enemmän tai vähemmän hyvä.

Vanhemmille tarkoitetut kyselylomakkeet vietiin sisarusryhmiin ja ryhmäperhepäiväkoteihin. Kyselylomake oli mahdollista palauttaa lapsen hoitopaikkaan tai lähettää tutkijoille postitse. Kyselylomake oli nelisivuinen, josta ensimmäinen sivu oli alustus kyselylle. Alustuksessa tutkijat esittelivät itsensä sekä tulevan opinnäytetyönsä. Tutkimuksen tekijät kertoivat alustuksessa, miksi vanhempien kokemus ja näkemys oli tärkeä tietää, ja tutkijat painottivat, että kysely oli luottamuksellinen ja vastaaminen tapahtui nimettömästi.

Kyselylomakkeita vietiin päiväkoteihin yhteensä 35 kappaletta, joista saatiin takaisin 23 kappaletta. Näin ollen päiväkodissa olleiden lasten vanhemmille lähetettyjen kyselylomakkeiden vastausprosentti oli 66 prosenttia. Kyselylomakkeita vietiin ryhmäperhepäiväkoteihin 17 kappaletta. Näistä kyselylomakkeista saatiin takaisin kymme-

nen, joista kahta ei voitu analysoida. Toisesta lomakkeesta oli jäänyt perustiedot täyttämättä, jolloin sitä ei voitu ottaa mukaan tutkimusjoukkoon. Toisesta kyselylomakkeesta ilmeni, ettei vastaaja ollut ymmärtänyt kysymyksiä. Voitiin olettaa, ettei vastaaja ollut ymmärtänyt suomen kieltä. Vastausprosentti kahden kyselylomakkeen analysoimatta jättämisen jälkeen oli 47 prosenttia.

6.5 Tutkimuksen analyysi

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistoa tarkastellaan kokonaisuutena. Tutkimuksessa tehdyt haastattelut ja kyselylomakkeet muodostivat tutkimuksen kokonaisuuden. Haastattelu ja kyselylomakkeet purettiin erikseen, jonka jälkeen voitiin tehdä yhteisiä johtopäätöksiä sekä verrata yhdenvertaisuutta tai ristiriitoja. (Alasuutari 2001, 38.)

Laadullisen tutkimuksen analysointi koostuu havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta. Haastatteluja ei ollut tarvetta purkaa litteroiden eli sanasta sanaan, joten aineisto purettiin suoraan pelkistetysti teema-alueittain. (Alasuutari 2001, 39; Hirsjärvi & Hurme 2000, 140–141.) Pelkistämisessä vastauksista poimitaan vain se tieto, joka vastaa kysymykseen ja on tutkimuksen kannalta oleellista. Kun vastaukset on pelkistetty, on helppo etsiä samoja ja samankaltaisia vastauksia, joita voi yhdistellä vielä lisää yhteisen tekijän alle. Näin vastausten määrä muuttuu selkeäksi ja hallittavammaksi kokonaisuudeksi. (Alasuutari 2001, 39–40.)

Kyselylomakkeet purettiin aluksi pelkistetysti taulukkoon, jonka jälkeen ilmausten analysoinnissa voitiin käyttää apuna sisällönanalyysiä. Pelkistettyjä ilmauksia oli helppo tarkastella etsien yhtäläisyyksiä ja eroja sekä tarvittaessa tiivistäen vielä lisää. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.)

6.5.1 Haastatteluiden purku

Haastattelut purettiin jokaisen haastattelun jälkeen suoraan tietokoneelle. Kaikki samaan teemaan liittyvät vastaukset kerättiin yhteen ja kirjoitettiin puhtaaksi. Teema-alueittain purkaminen oli nopeampaa ja palveli enemmän tutkimuksen tarkoitusta.

Tutkimuksessa oli oleellisinta tietää vain haastateltavien mielipiteet ja tiedot tutkimuksen teemoista.

Haastattelut purettiin kahteen eri ryhmään: päiväkodinjohtajat ja perhepäivähoidon ohjaajat olivat samassa ja sisarusryhmän työntekijät toisessa ryhmässä. Molempien ryhmien haastatteluista saatiin kuitenkin tietoa toisen ryhmän kysymyksiin, koska kaikki johtajat ja ohjaajat olivat työskennelleet myös lapsiryhmässä.

6.5.2 Kyselylomakkeiden purku

Kyselylomakkeet purettiin sisällönanalyysia apuna käyttäen. Palautetut kyselylomakkeet jaettiin kolmeen eri ryhmään: sisarukset päiväkodissa samassa ryhmässä, sisarukset päiväkodissa eri ryhmissä ja sisarukset samassa ryhmäperhepäiväkodissa.

Kaikki vastaukset kerättiin ryhmittäin yhteen. Jokaiselle eri ryhmälle tehtiin tietokoneella samanlaiset taulukot. Taulukoihin laitettiin kysymys ja sen alapuolelle saman kysymyksen vastaukset, joista oli poimittu oleellinen tieto eli menetelmänä käytettiin pelkistämistä.

Taulukko 1. Esimerkki kyselylomakkeiden vastauksien purkamisesta.

	Kysymys1	Kysymys2	Kysymys3	Kysymys4	Kysymys5
Vastaja1	Äiti	T2, P3	Päiväkoti, sama ryhmä	16päivää, kokopäivä	kodin läheisyys
Vastaja2	Äiti	T5, P1	Päiväkoti, sama ryhmä	kokopäivähoito	Lapset samaan paikkaan, työ lähellä

Yllä oleva taulukko on viiden kysymyksen esimerkki siitä, miten kyselylomakkeet purettiin. Ensimmäinen kysymys koski sitä, kuka kyselyyn vastaa. Toinen kysymys koski lasten ikää ja sukupuolta. Eri sukupuolille annettiin omat kirjainlyhenteet (T =

tyttö ja P = poika) ja numero kirjaimen perässä tarkoitti lapsen ikää. Kolmas kysymys koski lasten hoitopaikkaa ja ryhmää. Neljäs kysymys koski lasten hoitoaikoja kuu-kaudessa ja olivatko he puoli- vai kokopäivän hoidossa. Viidennessä kysymyksessä kysyttiin, miksi vanhemmat olivat valinneet lapsilleen kyseisen hoitomuodon. Taulukkoa hyväksi käyttäen, oli helppo laskea pelkistetyt ilmaukset johtopäätöksiä varten.

6.6 Tutkimuksen luotettavuus

Luotettavuus eli reliabelius tarkoittaa tutkimuksen toistettavuutta sekä samojen tutkimusmenetelmien käyttöä samoihin tutkimuskohteisiin. Tällöin tutkimus on tehty johdonmukaisesti. Tutkimus on reliabeli, jos kaksi tutkijaa päätyy samaan tulokseen eri tutkimuskerroilla tai, jos sama tutkittava antaa saman vastauksen toisella tutkimuskerralla. (Hirsjärvi ym. 2009, 231.)

Kaikki haastateltavat olivat ammattitaitoisia ja kokeneita päivähoidon työntekijöitä. Tässä tutkimuksessa kaikki haastattelut noudattivat samaa linjaa, joten jos haastattelut tehtäisiin uudestaan, olisivat vastaukset lähes samanlaisia.

Kyselylomakkeeseen sai vastata molemmat vanhemmat yhdessä tai erikseen, joten mikäli tutkimus suoritettaisiin uudestaan samalla tavalla, voisivat tulokset poiketa tämän tutkimuksen tuloksista, riippuen vastaajasta. Päivähoidossa tapahtuu jatkuvasti muutoksia lapsia koskien: joku voi saada siirron toiseen hoitopaikkaan tai ryhmä vaihtuu, mikä vaikuttaisi osan kysymyksen kohdalla. Myös vastausprosentti saattaisi muuttua, mikä vaikuttaisi automaattisesti tuloksiin.

7 SISARUSRYHMÄ

7.1 Sisarusryhmän historia

Vaasassa ensimmäiset sisarusryhmät perustettiin 1980-luvun puolivälissä. Perustana olivat silloisen sosiaalihuollon ohjeet, jotka on jällempäin kumottu. Sisarusryhmästä sosiaalihuollon yleiskirjeessä sanotaan seuraavasti: ”Jos ryhmä perustetaan 1-6-vuotiaiden ryhmäksi eli ns. sisarusryhmäksi, sen enimmäissuuruus on 15 lasta, joista enintään kolme on alle 3-vuotiaita. Sisarusryhmä on tarkoitettu erityisesti saman perheen lapsille. Tästä syystä sisarusten ollessa kyseessä, voi olla joskus tarkoitukseenmukaista joustaa sisarusryhmän ikärakenteesta.” (Yleiskirje A3/1984.)

Sisarusryhmien perustamiseen vaikutti suurimmaksi osaksi tilojen koko. Samaan tilaan ei olisi mahtunut kahta eri-ikäisten ryhmää, joten sisarusryhmä oli hyvä ratkaisu tähän ongelmaan. Sisarusryhmä toi kuitenkin tullessaan omat haasteensa: kyseessä ollessa eri-ikäiset lapset, oli toimintaa ja pedagogiikkaa mietittävä lasten kehitystasojen mukaan. Tällöin sosiaalisen kasvatuksen painotus korostui. Sisarusryhmää pidetään edelleenkin haastavana, koska osa lastentarhanopettajista kokee, etteivät he pysty ohjaamaan ja opettamaan eri-ikäisiä samaan aikaan. (Starck 2009.)

Nykyään sisarusryhmiä luodaan eri-ikäisten paikkojen kysynnän mukaan: alle 3-vuotiaita hoitopaikan hakijoita on nykyään enemmän kuin yli 3-vuotiaita. 1980–1990-luvulla tilanne oli päinvastainen ja hakijoiden määräkin oli pienempi kuin nykyään. (Starck 2009.)

Ryhmien tilanne suhteessa hakijoihin arvioidaan vuosittain ja ryhmiä muutetaan sen mukaan, kuinka paljon eri-ikäisiä hakijoita on. Tämän päivän sisarusryhmissä ei ole välttämättä sisaruksia niin paljon kuin mitä 1980-luvulla, kun sisarusryhmiä perustettiin. Nykyään sisarusryhmät koostuvat 1-5-vuotiaista lapsista, 6-vuotiaat siirtyvät päiväkodissa automaattisesti esiopetusryhmään. Tavallista päiväkotiryhmää muutettaessa sisarusryhmäksi, tulee asiaan saada päätös lautakunnalta. Ryhmän muuttuessa sisarusryhmäksi, tulee henkilöstö- ja ryhmärakenteeseen muutoksia. (Starck 2009.)

7.2 Miten sisarusryhmä luodaan?

Kun suunnitellaan uutta päiväkotia, suunnitellaan siihen myös kaikki ryhmät ja niiden ikärakenne valmiiksi. Sisarusryhmän tilojen tulee vastata niin isojen kuin pienten lasten tarpeisiin. Sisarusryhmän tiloja suunnitellessa tulee ottaa huomioon monenlaisia asioita, joissa haastateltavien johtajien mielestä oli puutteita. Yleensä tilaa on aina liian vähän. Hyvissä tiloissa on riittävät pesupaikat ja hoitotasot kaiken ikäisille, ergonomiset työtasot lapsille ja aikuisille, sängyt kaiken ikäisille, turvalliset lelut ja pelit, tilavat eteistilat ja erillinen unihuone.

Tänä päivänä sisarusryhmiä luodaan tarpeen mukaan ja hakijamäärästä riippuen. Viime vuosina on ollut paljon alle 3-vuotiaita päivähoitopaikan hakijoita. Sisarusryhmiin saadaan sijoitettua eri-ikäisiä lapsia ja sisarusryhmässä voi olla enintään 18 0-5-vuotiasta lasta. Työntekijöiden määrä on riippuvainen alle 3-vuotiaiden lasten määrästä. Yhden työntekijän vastuulla saa olla enintään neljä alle 3-vuotiasta lasta ja enintään seitsemän yli 3-vuotiasta lasta (L36/1973).

8 PÄIVÄKODIN JOHTAJIEN JA PERHEPÄIVÄHOIDON OHJAAJIEN HAASTATTELU

8.1 Varhaiskasvatussuunnitelma

Koko Vaasan päivähoito noudattaa valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman (2003) pohjalta laadittua Vaasan varhaiskasvatussuunnitelmaa. Vaasan varhaiskasvatussuunnitelma sisältää laadukkaan päivähoidon kriteerit, joiden pohjalta jokainen päiväkotitoiminta luo omat tavoitteensa ja painopistealueensa. Päiväkodinjohtajien ja perhepäivähoito-ohjaajien tulee valvoa ja noudattaa varhaiskasvatussuunnitelmaa omissa yksiköissään. Johtajien ja ohjaajien tulee myös huolehtia siitä, että päivähoito-työntekijät ovat tietoisia varhaiskasvatuksen laadusta.

Vaasan varhaiskasvatussuunnitelmassa sisarusuhteet mainitaan seuraavalla tavalla: ”Henkilökunnan tulee aktiivisesti ja tasapuolisesti huomioida lapsen lähipiiriin kuuluvat tärkeät ihmiset, kuten **äidit, isät, sisarukset ja lapsen isovanhemmat**. Lapsen kehitykseen vaikuttavat päivähoito ja oman kodin lisäksi myös isovanhemmat. Elinikäinen vanhemmuus tuo lapselle turvaa ja on rikkaus lapsen kasvaessa ja kehityksessä. Lapsi on tärkeä ilon lähde läheisilleen.” (Vaasan kaupunki 2005, 19.)

Lapsen tullessa päivähoitoon piiriin, käydään vanhempien kanssa läpi varhaiskasvatussuunnitelma ja laaditaan lapselle oma yksilöllinen hoito- ja kasvatussuunnitelma. Henkilökunta toivoo, että vanhemmat kertoisivat avoimesti lapsistaan, jolloin päästäisiin hyvän yhteistyön alkuun.

8.2 Miten päiväkotinne tukee sisarusuhteita?

Vanhemmat ovat lastensa parhaita asiantuntijoita. Sisarusryhmän henkilökunta seuraa päivittäin, miten sisarukset tulevat toimeen samassa ryhmässä. Joskus sisarusten ikäero ja ryhmän rakenne aiheuttavat pohdintaa siitä, olisiko heidän parempi olla eri ryhmässä sosiaalisen kehityksen kannalta. Lapsiryhmiä voidaan joutua muuttamaan kesken vuotta, mikä ei ole välttämättä lasten kannalta hyvä asia.

Sisarusrhymässä työntekijät kannustavat isompia lapsia huomioimaan niin omat sisaruksensa kuin muut pienet lapset. Vanhemmat sisarukset antavat turvaa pienemmille sisaruksille, kun he sitä tarvitsevat. Esimerkki tällaisista hetkistä ovat eron hetki äidistä tai isästä ja siirtymistilanteet hetkestä tai paikasta toiseen.

Monet vanhemmat haluavat lapsensa samaan ryhmään, sillä he ajattelevat, että isommasta sisaruksesta on pienemmälle sisarukselle turvaa. Ryhmässä työskentelevällä henkilökunnalla on kuitenkin ammattitaito nähdä, pystyvätkö sisarukset toimimaan samassa ryhmässä. Joistakin sisaruksista huomaa nopeasti, että pienempi on vanhemmalle sisarukselle taakka. Vastuuta isommalle sisarukselle lisää vanhempien oletus siitä, että hän vahtii pienempää sisarustaan ja raportoi päivän tapahtumista. Vanhemmat unohtavat huomaamattaan, ettei ole lapsen tehtävä kantaa vastuuta pienemmästä sisaruksesta hoitopäivän aikana.

Sisarussuhde on ihmisen pitkäaikaisin ihmissuhde ja on tärkeää, että se kehittyy hyväksi. Täsmälisellä, puolipäivähoidolla ja sopimuspäivillä tuetaan vanhemman kotonaoloa lastensa kanssa. Päivähoitopaikan voi myös luovuttaa väliaikaisesti, jolloin paikan saa takaisin hoidon tarpeen alkaessa. Paikan luovutusajalta ei tarvitse maksaa ja paikan voi luovuttaa vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään vuodeksi.

Päivähoito tarjoaa sellaisille lapsille sopimuspäiviä, joiden hoidontarve ei ole jokapäiväistä. Sopimuspäivät ovat hyvä vaihtoehto esimerkiksi vanhemmille, joilla on säännönmukaisesti viikoittain vapaapäiviä. Sopimuspäivien lukumääräksi voidaan sopia joko 11 päivää tai 16 päivää kuukaudessa. Maksut määritellään tietyn prosentin mukaan kokopäivähoidon maksusta.

Vaasan kaupunki tarjoaa rahallista tukea lapsiperheille, joissa toinen vanhemmista hoitaa lastansa kotona. Tuen tarkoitus on vähentää päivähoidon tarvetta varsinkin pienillä lapsilla. Tätä täsmälisän nimellä kulkevaa tukimuotoa maksetaan siihen asti, kunnes lapsi täyttää kaksi vuotta. Täsmälisää maksetaan 180 euroa kuukaudessa lasta kohden.

Subjekttiivinen oikeus päivähoitoon tarkoittaa myös leikkitoimintaa, jota järjestetään kerhoissa ja avoimissa päiväkodeissa. Toiminnan tarkoitus on tarjota alle kouluikäisille lapsille ohjattua ja valvottua toimintaa sekä tukea perheitä ja vanhemmuutta samalla tavalla kuin muutkin päivähoitomuodot. Leikkitoiminnasta, sopimuspäivistä ja täsmälisästä saa lisätietoa Vaasan kaupungin kotisivuilta.

On tärkeää, että koko henkilökunta kannustaa vanhempia miettimään asioita lastensa kannalta. Päiväkodin tuella ja kannustamisella on saatu hyviä tuloksia. Vanhemmat ovat alkaneet miettimään lastensa välistä suhdetta ja ovat vähentäneet muun muassa hoitopäiviä vanhemmalla lapsella.

8.3 Edellytykset, että sisarusryhmään pääsee

Sisarusryhmään voi hakea kaikki ja paikan saannin edellytyksenä on vain se, että ryhmässä on tilaa. Hoitopaikan saannin edellytys voi olla myös vuorohoidon tarve sellaisessa päiväkodissa, jossa se on mahdollista. Kun mihinkä tahansa hoitoryhmään, voi hoitopaikkaa sisarusryhmään jäädä jonottamaan, mikäli ryhmässä ei hoitotarpeen alkaessa ole tilaa. Monet vanhemmat toivovat, että lapset pääsevät samaan ryhmään. Erityisesti vanhemmat, joiden lapset siirtyvät perhepäivähoidosta päiväkotiin, toivovat lapsilleen samaa hoitoryhmää, koska lapset ovat olleet ryhmäperhepäivähoidossakin samassa ryhmässä. Myös muutos perhepäivähoidosta päiväkotiin voi olla lapsille yhtä suuri kuin ensimmäistä kertaa päivähoiton piiriin tuleville lapsille. Kaikenlaisissa muutoksissa on aina hyvä, kun lähellä on tuttu ja turvallinen ihminen.

Jos vanhemmat eivät olleet tietoisesti hakeneet lapsilleen paikkaa sisarusryhmässä, he olivat olleet positiivisesti yllättyneitä sitä heille tarjottaessa. Joskus on kuitenkin lasten kannalta parempi, että he ovat eri ryhmissä. Yleensä työntekijät ovat ensimmäisiä, jotka huomaavat, että lasten yksilöllisen kehityksen kannalta sisarusten olisi parempi olla eri ryhmissä. Johtajien kokemus vanhempien kanssa tehdystä yhteistyöstä oli hyvä, ja vanhemmat olivat olleet vastaanottavaisia kasvatushenkilöstön neuvojen suhteen.

8.4 Johtajan näkemys siitä, ovatko vanhemmat tyytyväisiä lapsiensa päivähoitopaikkaan

Yleinen johtajien näkemys vanhempien tyytyväisyydestä lastensa hoitopaikkaan oli positiivinen. Jos päivähoito on laadullisesti hyvää ja henkilökunta on ammattitaitoista ja tekee työtänsä aidosti, ei lasten hoitopaikalla pitäisi olla merkitystä. Tavallisesti vanhemmat haluavat kaikki lapsensa kodin lähellä olevaan hoitopaikkaan. Tutkimuksen tekohetkellä tilanne oli se, että oli vaikeaa saada se hoitopaikka lapsille, jonka ensisijaisesti halusi.

Vanhemmat olivat yleisesti tyytyväisiä lastensa päivähoitopaikkoihin, mutta he kiinnittävät huomiota ryhmässä olevien lasten vaihtuvuuteen vuoden varrella sekä ryhmän tiloihin. Vanhemmat ilmaisevat mielipiteensä jokavuotisessa arvioinnissa.

8.5 Kiinnitetäänkö sisarusuhteeseen enemmän huomiota nykyään?

Lastenhoito ei ole vuosien varrella muuttunut, vaan päivähoiton toiminta on muuttunut tavoitteellisemmaksi ja ohjeistetummaksi. Sisarusuhteen tukemiseen ei ole kiinnitetty erityisesti huomiota, vaan sisarusten sijoittaminen samaan hoitopaikkaan on ollut aina luonnollinen asia. Vanhemmilla on kuitenkin aina päättäväisyyttä siitä, haluavatko he lapsensa esimerkiksi samaan ryhmään. Aina ei ole mahdollista saada lapsia samaan ryhmään tilanpuutteen ja suurten hakijamäärien vuoksi. Sisarusuhteita oli haastateltavien mukaan alettu miettimään enemmän 1990-luvulla subjektiivisen oikeuden myötä. Tällöin asia oli noussut mahdollisesti esille, jos vanhemmat olivat halunneet vanhemman lapsensa päivähoitoon äidin tai isän ollessa vauvan kanssa kotona.

Nykypäivänä johtajien tehtäväksi on tullut kertoa vanhemmille sisarusuhteen merkityksestä. Päivähoito kannustaa vanhempia kiinnittämään huomiota lastensa väliseen sisarusuhteeseen esimerkiksi silloin, kun perheeseen on syntynyt vauva. Työntekijät esittävät vanhemmille eri päivähoitomuotoja, kuten avointa päiväkotitoimintaa ja hoitopäivien ja -aikojen lyhentämistä, jos äidin voimavarat vain riittävät.

Vanhempien psyykkiset ongelmat ja jaksamattomuus ovat lisääntyneet vuosien varrella, johtuen mahdollisesti lähiverkoston pienenemisellä tai niiden puuttumisella. Tämä lisää perheen sisäisiä ongelmia, jotka vaikuttavat lapseen. Monilta vanhemmilta saattaa puuttua henkinen tuki omien vanhempien asuessa kaukana. Lapsen tullessa päivähoiton piiriin, ongelmat tulevat esille ja niihin pyritään puuttumaan ja antamaan perheelle tarvittavaa tukea.

Sisarussuhde kehittyy aikaisessa vaiheessa, kun siihen annetaan mahdollisuus. Suhde kehittyy vain yhdessä olemalla. Vanhemman lapsen mukaan ottaminen vauvan hoitoon vahvistaa sisarussuhdetta sekä antaa myönteisen kuvan pienestä sisaruksesta. Mikäli vanhempi lapsi on päivähoitossa kodin ulkopuolella, vauvan ollessa kotona, voi se lisätä mustasukkaisuutta ja kilpailuhenkisyttä sisarusten välillä. Mustasukkaisuus voi näkyä myös hoidossa esimerkiksi kiukutteluna ja itkuisuutena. Lapsen on saatava huomiota, erityisesti silloin, kun äiti on vauvan kanssa kotona. Lapsi voi kokea olevansa hylätty tai huono, koska hän joutuu lähtemään kotoaan pois.

Vanhemmilla voi olla se ajatus, että lapset eivät saa kavereita eivätkä heidän sosiaaliset suhteensa kehity, mikäli lapsi ei saa olla ikäistensä seurassa. Ihminen on sosiaalinen yksilö, joka hakeutuu toisten ihmisten seuraan ja osaa solmia sosiaalisia suhteita, kun vain kotona on annettu eväät siihen. Päiväkoti ei ole ainut paikka saada leikkitovereita. Vanhemmat voivat lastensa kanssa tutustua uusiin ihmisiin, kun vain lähtevät kodin ulkopuolelle.

Suomalainen päivähoitojärjestelmä ja subjektiivinen oikeus päivähoitoon ovat arvoitettuja asioita, mutta onko niitä tuota esille liikaa? Päivähoiton arki muodostuu tavoitteellisesta toiminnasta, mutta tutkimuksien mukaan alle 3-vuotiaat lapset eivät kuitenkaan tarvitse muuta kuin läheisyyttä, kodin rauhaa, hiljaisuutta sekä kiireettömyyttä (Heikkilä 2003, 20).

Joissakin tapauksissa päivähoito on alle kolmivuotiaan lapsen kasvun ja kehityksen kannalta parempi ratkaisu kuin kotihoito. Näitä syitä voivat olla esimerkiksi perheolosuhteet tai lapsen sosiaalisen kehityksen ongelmat, jolloin lapsi saa ammattitaitoista

apua päivähoidosta. Paraskaan päivähoitopaikka ei voi antaa lapselle sitä rakkautta ja turvaa, mitä vanhemmat voivat lapsilleen antaa. Päivähoito on kuitenkin tärkeä kasvatuskumppani osana lapsen kehitystä. (Kalliala 2008, 274.)

On tärkeää, että koko henkilökunta kannustaa vanhempia miettimään asioita lasten kannalta. Päiväkodin tuella ja kannustamisella on saatu hyviä tuloksia. Vanhemmat ovat alkaneet enemmän miettiä lastensa välistä suhdetta ja ovat vähentäneet muun muassa hoitopäiviä vanhemmalla lapsella.

9 SISARUSRYHMÄSSÄ TYÖSKENTELEVIEN HAASTATTELU

Tutkimuksessa haastateltiin sisarusryhmässä työskenteleviä henkilöitä. Jokainen työntekijä oli työskennellyt päivähoidon parissa useita vuosia, ja ammatiltaan he olivat joko lastentarhanopettajia tai lastenhoitajia. Kysymyksillä haluttiin saada kokonaisvaltainen käsitys sisarusryhmän arjen toiminnasta ja sen merkityksestä sisarussuhteelle.

9.1 Sisarusryhmän anti

Sisarusryhmä opettaa työntekijöiden mielestä lapsille enemmän empaattisuutta kuin saman ikäisten ryhmät. Sisarusryhmässä on eri-ikäisiä lapsia, jolloin vanhemmat lapset oppivat huomioimaan pienempiä lapsia. Sisarusryhmässä voi olla myös lapsia, joilla ei ole sisaruksia, mutta on todettu, että nämä edellä mainitut taidot ovat lisääntyneet myös heillä. On tärkeää opettaa isommille lapsille, että he ovat esimerkkinä pienemmille.

Työntekijöiden mielestä pienemmät lapset kehittyvät nopeammin juuri isompien lasten mallin avulla. Vanhemmat lapset eivät kiusaa pienempiään ja pitävät huolta sisaruksistaan. Työntekijät ovat todenneet myös sen, että sellaisilla lapsilla on vähemmän eroahdistusta, joilla sisarus jää myös samaan hoitoryhmään. Lapsi sopeutuu nopeammin hoitoryhmään, kun sisarus on tukena ja turvana.

On positiivista lapsen yksilöllisen ja sisarussuhteen kehityksen kannalta, että lapset saavat olla samassa ryhmässä hoitovuosiensa aikana (1-vuotiaasta esikouluikään). Tällöin hoitajat ja hoitoympäristö tulevat lapselle tutuksi ja turvalliseksi, koska hoitajat ja kaverit eivät vaihdu esimerkiksi vuoden välein.

9.2 Sisarusryhmän toiminta

Vuorovaikutus on oleellinen osa päivähoiton toimintaa. Lapsille tulee rakentaa turvallinen ja virikkeellinen oppimis- ja hoitoympäristö, koska lapsi ei voi ottaa vastuuta omasta ympäristöstään eikä kehityksestään. (Kalliala 2008, 11, 16.)

Sisarusryhmä eroaa tavallisesta ryhmästä toiminnallaan. Sisarusryhmissä lastentarhanopettajat suunnittelevat toimintatuokiot, mutta yleisesti viikon ja kuukauden toimintaa suunnitellaan tiimissä. Monesti jokaisella työntekijällä on oma vahvuusalueensa, josta kukin vastaa. Toiminnasuunnittelu on sisarusryhmässä haasteellista. Suunnittelussa on otettava huomioon monia asioita kuten lasten iät ja kehitystasot. Työntekijät tarvitsevatkin laajaa tietämystä lasten kehityksestä eri ikävaiheissa. Lapsen kehitys kärsii, jos häneltä vaaditaan taitoja, jotka eivät vielä kuulu hänen ikä- ja kehitysvaiheeseensa.

Kaikki lapset ovat mukana päivän toiminnassa ja toiminta kulkeekin hyvin pitkälti pienimpien lasten ehdoilla. Joskus työntekijät jakavat lapsia eri ryhmiin iän mukaan, jolloin ryhmiä on helpompi ohjata ja jokainen lapsi saa omaa kehitystasoaan vastaavaa toimintaa. Tällöin sisarukset ovat yleensä eri ryhmissä. Kaksoset pyritään pitämään samassa ryhmässä, elleivät työntekijät huomaa, että heidän olisi parempi eri ryhmissä tietyissä tilanteissa. Joissain päiväkodeissa viisivuotiaille pidetään pieniä omia tuokioita. Näissä ”viskareissa” lapset tekevät esikoulun kaltaisia tehtäviä. Aina ei kuitenkaan pystytä jakamaan lapsia eri ryhmiin niin kuin tarve vaatisi, koska henkilökuntaa ei ole riittävästi.

Pienimmät lapset, jotka tarvitsevat enemmän apua, saavat tehdä yksinkertaisempia ja lyhyempiä askarteluja, kun taas vanhemmille lapsille voi, ja pitääkin antaa enemmän haastetta. Näin ollen vanhemmille lapsille ei tule aika pitkäksi sillä aikaa, kun työntekijät ohjaavat pienempiä lapsia. Lauluhetket ovat sellaisia tuokioita, joihin kaikki voivat osallistua: pienemmät lapset laulavat taitojensa mukaan, mutta hyvin nopeasti hekin oppivat laulut ja lorut. Verrattuna pienten lasten ryhmään, sisarusryhmän toimintatuokiot ovat pidempiä. Työntekijöiden mukaan, pienet lapset jaksavat kuitenkin hyvin olla mukana näissä tuokiossa. Pienemmät ovat usein aikuisten sylissä ja jo se, että saa olla oman sisaruksen vieressä helpottaa jaksamista. Hyvin pian myös työntekijät oppivat, mitkä asiat ovat niitä missä lasten mielenkiinto pysyy yllä. Toimintatuokioissa on hyvä olla mukana toimintatuokion pitäjän lisäksi toinenkin työntekijä.

9.3 Sisarukset sisarusryhmässä

Kun lapset ovat samassa sisarusryhmässä, on heistä toisilleen turvaa. Jotkut sisarukset hakevat toisistaan turvaa päivän aikana muun muassa halaamalla. Jos sisarukset ovat eri ryhmissä, käyvät he ulkoilun aikana tarkistamassa, että sisaruksella on kaikki hyvin. Kun sisarukset aloittavat samassa ryhmässä, hakee pienempi yleensä turvaa vanhemmasta. Joskus pienempi sisarus voi takertua isosisarukseensa liikaa, mikä on molemmille hankalaa. Työntekijät yrittävätkin alkuvierastuksen hälvennettyä ohjata sisaruksia pikku hiljaa eri suuntiin: on tärkeä, että isosisarus saa omaa tilaa. On erityisen tärkeää opettaa sisaruksille myös itsenäistymistä ja erossa olemista. Kun vanhempi sisarus menee esikouluun, on ero viimeistään väistämätön.

Sisaruksilla on hoitopäivän aikana aikaa leikkiä toistensa kanssa, mutta on myös tärkeää, että molemmilla sisaruksilla on omia leikkitovereita. Työntekijät ovat huomioineet, että monet sisarukset, jotka ovat samassa ryhmässä, eivät leiki keskenään hoitopäivän aikana. Eri ryhmissä olevat sisarukset leikkivät usein pihalla yhdessä, jos se on mahdollista.

Työntekijöiden mielestä harvat sisarukset riitelevät keskenään hoitopäivän aikana, mutta kotona tilanne saattaa olla päinvastoin. Vanhemmat eivät välttämättä aina tiedä, että usein lapset käyttäytyvät eri tavalla kotona kuin hoidossa. Useimmiten lapset riitelevät hoidossa samanikäisten kavereidensa kanssa. Päivähoidossa sisarukset puolustavat toisiaan ja käyvät heti kantelemassa hoitajille, jos joku on esimerkiksi kiusannut sisarusta.

Päiväkodeissa oli ilmennyt tilanteita, joissa äiti oli vauvan kanssa kotona ja vanhempi lapsi tuotiin hoitoon. Työntekijät olivat todenneet, että lapsi reagoi edellä mainittuun tilanteeseen, koska hän tietää, että äiti jää vauvan kanssa kotiin. Lapsi voi reagoida mustasukkaisuudella tai hän ei välitä puhua pienemmästä sisaruksestaan. Lapsi voi myös olla välinpitämätön ja välttää keskustelua perheestään. Henkilökunnan tulee kunnioittaa vanhempien päätöstä lapsensa päivähoitomuodosta.

9.4 Sisarusryhmän työntekijän ominaisuudet

Suomessa päiväkodin henkilökunta on hyvin koulutettua ja ammattitaitoista. Vuosi vuodelta yhteistyö vanhempien kanssa on lisääntynyt. Vanhemmat myös kysyvät ja tarvitsevat neuvoja lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvistä asioista. Tästä huolimatta yhteistyö vanhempien kanssa on kehittynyt odotettua hitaammin. Vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön parantaminen tuo henkilökunnalle haasteita. (Keskinen 2003, 221.)

Sisarusryhmässä työskentelevältä työntekijältä vaaditaan empaattisuutta ja lämminkisyyttä, kuten muissakin ryhmissä työskenteleviltä. Nämä ominaisuudet ovat tärkeitä, kun ryhmässä on niin isoja kuin pieniä lapsia, ja heidän kehityksensä ja taitonsa ovat eri tasolla. Työntekijöillä tulee olla myös joustavuutta ja kykyä nähdä asioita lasten näkökulmista. Työntekijöiden tieto lapsen eri ikäkausista on tärkeää, jotta hän osaa vastata lasten tarpeisiin. Työntekijöiden pitää tulla toimeen eri-ikäisten lasten kanssa ja tietää esimerkiksi, miten pientä lasta hoidetaan ja miten hänelle annetaan hoivaa.

10 KYSELYLOMAKKEIDEN PURKU: PÄIVÄKOTI – LAPSET SAMASSA RYHMÄSSÄ

Päiväkodeista saatiin kyselylomakkeita yhteensä 23 kappaletta, joista 12 lomaketta koski samassa ryhmässä olevia sisaruksia. Kahdestatoista sisaruksesta kymmenet olivat eri sukupuolta, mukaan lukien myös kolmet kaksoset. Kahdestatoista sisarusparista 67 prosenttia oli hoidossa kokopäiväisesti. Kolmilla sisaruksilla oli sopimuspäivät: kahdella sisarusparilla oli 16 päivää kuukaudessa ja yhdellä sisarusparilla oli 11 päivää kuukaudessa. Yhdet sisarukset olivat hoidossa vain puolipäivää päivässä, koko kuukauden ajan.

10.1 Ovatko lapset vanhempiensa haluamassa hoitopaikassa?

Vastaajista 83 prosentilla lapset olivat aina olleet samassa ryhmässä yhdessä ja 17 prosentilla lapset olivat olleet ennen eri ryhmissä. Ennen eri ryhmissä olleiden sisarusten vanhemmat olivat kuitenkin saaneet lapsensa sisarusryhmään sitä toivoessaan, kun he olivat vaihtaneet hoitopaikkaa.

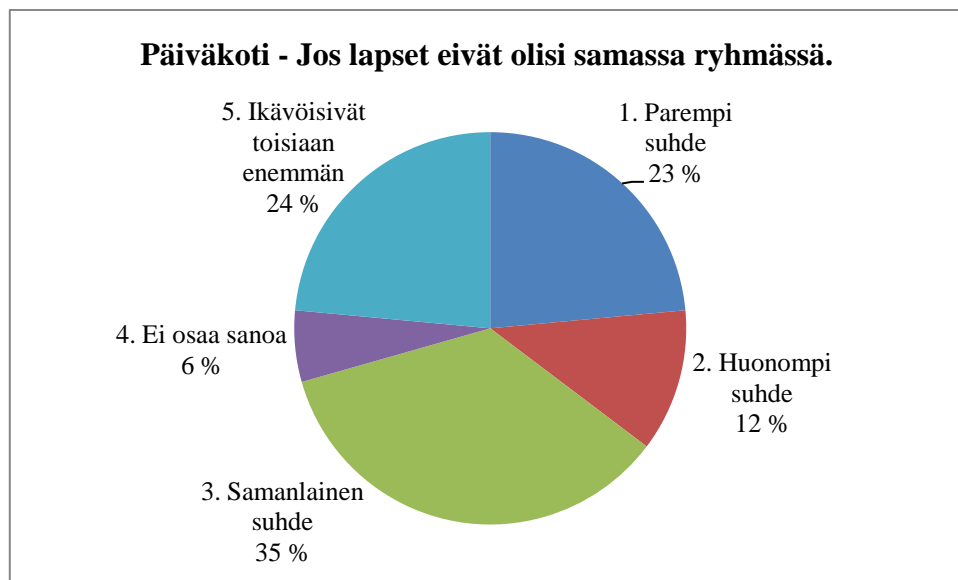
Yhteinen tekijä vanhempien vastauksille, jotka olivat valinneet lasten hoitoajaksi sopimuspäivät ja puolipäivän, oli heidän vuoro- tai osa-aikatyö sekä yleinen elämäntilanne muun muassa äitiysloma. Kokopäivähoidon valinneille yhteinen tekijä oli lasten sosiaalisen vuorovaikutuksen lisääminen. Vanhemmat halusivat lapsilleen leikkitovereita ja ohjattua toimintaa sekä selkeitä sääntöjä ja päivärytmin.

Suurimmat tekijät, jotka vaikuttivat lasten hoitopaikan valintaan, olivat iltahoidon tarve, hoitopaikan läheisyys ja ohjatun toiminnan merkitys. Kysyttäessä vanhempien mielipiteitä siitä, olivatko heidän lapsensa heidän haluamassaan hoitopaikassa, 92 prosenttia vastaajista oli tyytyväisiä hoitopaikkaan. Ensisijaisesti toista hoitopaikkaa lapsilleen hakeneita oli kahdeksan prosenttia, mutta he olivat tyytyväisiä sen hetkiseen hoitopaikkaan.

Kaikkien vanhempien mielestä, heidän lapsensa olivat tyytyväisiä sen hetkiseen hoitopaikkaansa. Lasten tyytyväisyys ilmeni yleisesti lasten puheista ja käytöksestä kotona. Lapset kertoivat päivän tapahtumista kotona positiiviseen sävyyn. Lapset kertoivat muun muassa leikeistä, hoitotädeistä ja kavereistaan. Lasten tyytyväisyyden pystyi huomaamaan myös siitä, että he lähtivät mielellään hoitoon aamulla.

10.2 Ryhmän vaikutus sisarussuhteeseen

Tutkimuksessa kysyttiin vanhempien arvioita siitä, minkälainen heidän lastensa sisarussuhde olisi, jos lapset eivät olisikaan samassa ryhmässä. Kysymyksen vastauksia havainnollistamaan tehtiin alla oleva kuvio. Pelkistetyt vastaukset jaoteltiin viiteen eri ryhmään: 1. Parempi suhde, 2. Huonompi suhde, 3. Samanlainen suhde, 4. Ei osaa sanoa ja 5. Ikävöisivät toisiaan enemmän.

Kuvio 1. Kysymys 10: Jos lapsenne eivät olisi samassa ryhmässä, millaisen kuvittelette sisarussuhteen olevan?

Kuviosta ilmenee viiden eri ryhmän suhteet toisiinsa. Vanhempien arviot lastensa sisarussuhteista jakoutuivat kolmeen eri pääryhmään. Yksi kolmasosa vastaajista oli sitä mieltä, ettei sisarussuhde muuttuisi, vaikka lapset olisivatkin eri ryhmissä. Kaksi

toiseksi suurinta ryhmää olivat lähes samankokoiset: toisen ryhmän mielestä sisarus-suhde olisi parempi, jos sisarukset olisivat eri ryhmissä ja toisen ryhmän mielestä sisarukset kaipaisivat toisiaan ollessaan eri ryhmissä. Vain 12 prosenttia vastaajista uskoi, että lasten välinen suhde olisi huonompi, jos lapset olisivat eri ryhmissä.

10.3 Sisarussuhde vanhempien näkökulmista

Yhdessä kysymyksessä kysyttiin, millainen sisarussuhde lapsilla oli vanhempien mielestä kotona. Kysymys sisälsi kaksi asteikkoa, joissa molemmissa skaalat olivat 1-6 välillä. Ensimmäisen kohdan skaalassa numero kuusi tarkoitti lämmintä suhdetta ja numero yksi tarkoitti kylmää. Keskiarvoksi saatiin 5,6, eli sisarussuhteet olivat yleisesti lämpimiä. Toisen kohdan skaalassa numero kuusi tarkoitti lasten sopuisuutta ja numero yksi lasten riitaisuutta. Keskiarvoksi saatiin 4,7, eli sisarussuhde oli enemmän sopuisa kuin riitaisa.

Yleisimmät riidanaiheet sisaruksilla kotona olivat lelut ja leikit. Vanhempien huomioista ja vuorotteluista riideltiin myös joissakin perheissä. Sisarusten väliset riidat sovittiin aikuisen avustuksella asioista puhumalla ja lopuksi molemmat riidan osapuolet pyysivät anteeksi toisiltaan. Jotkut perheet käyttivät rangaistusta tilanteesta riippuen.

Tutkimuksessa kaksosten vanhemmat toivoivat, että päiväkodin henkilökunta tietäisi kaksosten välisestä suhteesta, jotta he osaisivat puuttua esimerkiksi tilanteeseen, jossa toinen lapsi on liian dominoiva. Riiteleviä ja temperamentiltaan erilaisia kaksosia ei välttämättä tarvitse sijoittaa eri ryhmiin, vaan ryhmän henkilökunnan tulisi huomata, milloin lapset tarvitsevat omaa tilaa. Kaksossisarukset voivat olla kehitystasoiltaan eri vaiheissa, jolloin lapset voidaan erottaa esimerkiksi toimintatuokion ajaksi, mikä vähentää kaksosten vertailua (Moilanen 2007, 31).

10.4 Vanhempien ja päiväkodin yhteistyö

Vanhemmat tiesivät lastensa välisestä suhteesta päiväkodissa pintapuolisesti: miten leikit olivat sujuneet päivän aikana ja olivatko lapset riidelleet. Kaksi kolmasosaa

vanhemmista tiesi, että heidän lapsensa turvautuivat toisiinsa ja saivat toisistaan turvaa päivän aikana. Hyvin yleistä oli, että varsinkin pienempi sisarus haki isommasta sisaruksestaan turvaa. Yksi kolmasosa vanhemmista ei tiennyt, miten sisarukset suhtautuivat toisiinsa päivähoitossa.

Vanhemmat eivät laittaneet perusteellisemman tiedon antamisen ongelmaa kuitenkaan hoitajien syyksi. Vanhemmat kokivat enemmänkin ongelmana sen, että jatkuvasti jommallakummalla osapuolella oli kiire. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että päivähoiton henkilökunnan tulisi tietää, minkälainen lasten välinen suhde on kotona. Vanhemmat kokivat, että tällöin henkilökunta ymmärtäisi lasten käyttäytymistä paremmin hoidossa ja osaisivat ennakoida tilanteita paremmin. Henkilökunnan tietoisuus sisarussuhteesta, auttaisi työntekijöitä tukemaan lasten välistä sisarussuhdetta oikealla tavalla. Tällä tavoin työntekijät osaisivat puuttua lasten keskinäisiin ongelmiin ja ohjata heitä oikeaan suuntaan kohti toimivaa vuorovaikutusta.

11 KYSELYLOMAKKEIDEN PURKU: PÄIVÄKOTI – LAPSET ERI RYHMISSÄ

Päiväkodista saatiin kyselylomakkeita yhteensä 23 kappaletta, joista 11 lomaketta koski eri ryhmissä olevia sisarusia. Yhdestätoista sisarusparista 27 prosenttia oli kokopäivähoidossa, 46 prosenttia oli hoidossa 16 päivää kuukaudessa, 9 prosenttia oli hoidossa 11 päivää kuukaudessa ja 18 prosenttia oli puolipäivää päivässä hoidossa. Yhdestätoista sisarusparista kahdeksat olivat samaa sukupuolta.

11.1 Ovatko lapset vanhempiensa haluamassa hoitopaikassa?

Vastaajista 91 prosentilla lasten hoitoryhmä oli vaihdellut ja lapset olivat olleet aina eri ryhmissä. Vastaajista 9 prosentilla lasten hoitoryhmät olivat pysyneet samoina aina. Vanhemmista 55 prosenttia olisi halunnut lapsensa sisarusryhmään, mutta he olivat kuitenkin tyytyväisiä lastensa sen hetkiseen hoitopaikkaan.

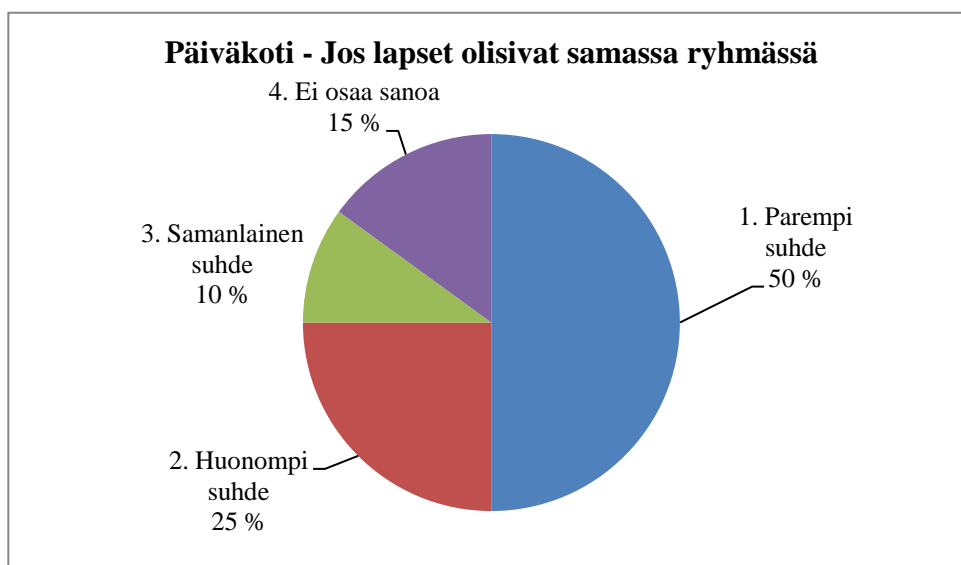
Lapsista 82 prosenttia oli tyytyväisiä hoitopaikkaansa. Lasten tyytyväisyys ilmeni lasten kertomuksista hoitopäivän tapahtumista. Lapsien tyytyväisyys ilmeni myös sillä, että he lähtivät mielellään hoitoon aamuisin. Vanhemmat huomasivat myös lapsen olemuksesta, että lapsi voi hyvin.

Vanhemmat olivat halunneet lapsensa päiväkotihoidon muun muassa sen takia, että päiväkotito tarjoaisi lapsille kehittävästä ja suunniteltua toimintaa. Päiväkodissa lapset saisivat myös oman ikäistensä seuraa. Eri ryhmissä olevien lasten vanhemmille päätöksijä oli, että lapset saisivat olla samassa paikassa hoidossa sekä se, että päiväkotito sijaitisi kodin läheisyydessä.

Vanhemmat, joiden lapset eivät olleet tyytyväisiä hoitopaikkaansa, kertoivat syyksi pitkät hoitopäivät sekä päivähoidossa tapahtuvan kiusaamisen. Pitkät hoitopäivät aiheuttivat vanhempien mielestä lapsilla rauhattomuutta iltaisin. Lapset eivät myöskään halunneet lähteä aamulla mieluisasti hoitoon.

11.2 Ryhmän vaikutus sisarussuhteeseen

Vanhemmille, joiden lapset olivat eri ryhmissä, oli kysymys siitä, minkälaisen he kuvittelisivat lastensa välisen sisarussuhteen olevan, jos lapset olisivat samassa ryhmässä. Näitäkin vastauksia havainnollistamaan tehtiin alla oleva kuvio. Pelkistetyt vastaukset jaettiin neljään eri ryhmään: 1. Parempi suhde, 2. Huonompi suhde, 3. Samanlainen suhde ja 4. Ei osaa sanoa. Kuviossa 1. vastaukset oli jaettu viiteen eri ryhmään. Tästä kuvioista jätettiin pois ryhmä 5. Ikävöisivät toisiaan, koska kukaan vastaajista ei ollut sitä mieltä, että sisarukset kaipaisivat toisiaan ollessaan samassa ryhmässä.

Kuvio 2. Kysymys 11: Jos lapsenne olisivat samassa ryhmässä, millaisen kuvittelisitte sisarussuhteen olevan?

Kuvion mukaan puolet vanhemmista oli sitä mieltä, että sisarussuhde olisi parempi jos sisarukset olisivat samassa ryhmässä. Yksi neljäsosa vanhemmista oli sitä mieltä, että suhde olisi huonompi, jos lapset olisivat samassa ryhmässä hoidossa. Vastanneista yksi kymmenesosa oli sitä mieltä, ettei lasten välinen sisarussuhde muuttuisi, vaikka lapset olisivat samassa ryhmässä. Loput vastaajista eivät osanneet arvioida muuttuisiko lasten välinen suhde huonompaan tai parempaan suuntaan.

11.3 Sisarusuhde vanhempien näkökulmasta

Vanhemmat saivat arvioida lastensa välistä sisarusuhdetta asteikoilla yhdestä kuu-teen. Ensimmäinen asteikko koski sisarusuhteen läheisyyttä. Numero kuusi tarkoitti lämmintä suhdetta ja numero yksi kylmää suhdetta. Keskiarvoksi saatiin 5,5, eli sisarusuhteet olivat lämpimiä myös eri ryhmässä olevilla sisaruksilla. Toinen asteikko koski sisarusuhteen harmoniaa, jossa numero kuusi tarkoitti sopuisuutta ja numero yksi suhteen riittäisyyttä. Tällöin keskiarvo oli 4,8, eli suhde oli myös enemmän sopuisa kuin riittäisa.

Lasten yleisimmät riidan aiheet kotona olivat lelut, leikit ja vuorottelu. Suurin osa vanhemmista kertoi puuttuvansa lastensa välisiin riitoihin esimerkiksi ohjaamalla lapsia parempaan vuorovaikutukseen ja huolehtimalla, että asiat sovitaan ja lapset pyytävät toisiltaan anteeksi.

11.4 Vanhempien ja päiväkodin yhteistyö

Kaikkien vastanneiden mielestä henkilökunnan tulisi tietää, minkälainen lasten välinen sisarusuhde on kotona. Tällöin henkilökunta tietäisi, minkälaiset sosiaaliset taidot lapsilla on ja osaisivat auttaa lapsia kohtamaan uusia lapsia. Vastaajista 18 prosenttia koki, ettei ole saanut tarpeeksi tietää lastensa välisestä suhteesta hoidossa.

12 KYSELYLOMAKKEIDEN PURKU:

RYHMÄPERHEPÄIVÄKOTI – LAPSET SAMASSA RYHMÄSSÄ

Kyselylomakkeita ryhmäperhepäiväkodeista saatiin takaisin kahdeksan. Kaikki saman perheen sisarusparit olivat hoidossa samassa ryhmäperhepäiväkodissa. Kaikkien vastanneiden lapset olivat kokopäivähoidossa, mutta heistä viidet sisarusparit olivat hoidossa 16 päivää kuukaudessa. Kuudet sisarukset olivat samaa sukupuolta.

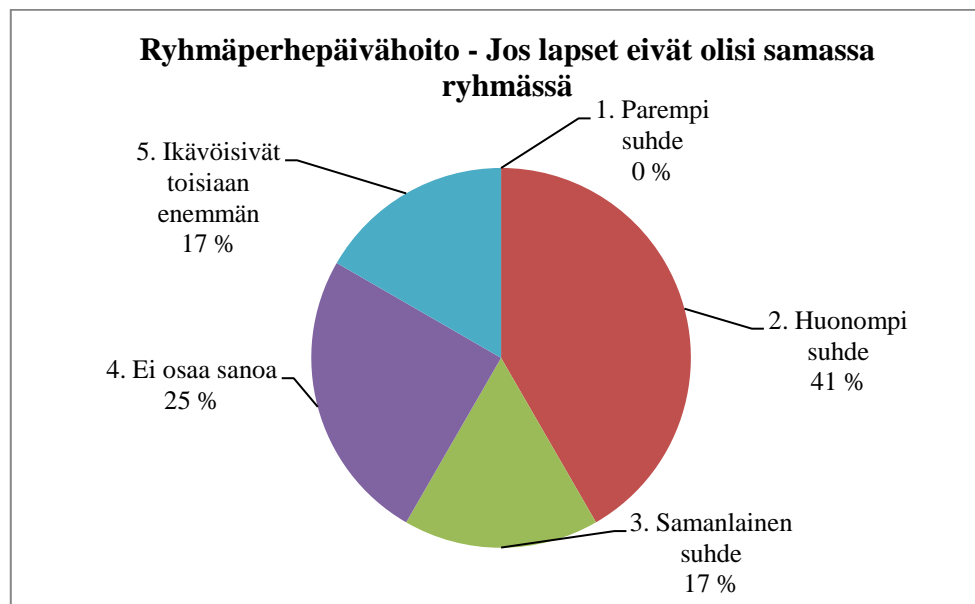
12.1 Ovatko lapset vanhempien haluamassa hoitopaikassa?

Kaikkien vastanneiden lapset olivat vanhempien haluamassa hoitopaikassa ja kaikki vanhemmat olivat halunneet lapsensa samaan ryhmään. Vastaajista 88 prosentilla lasten hoitopaikka oli pysynyt aina samana. Kaikkien vastanneiden lapset olivat tyytyväisiä hoitopaikkaansa. Lasten tyytyväisyys ilmeni lasten puheiden välityksellä. Lapset lähtivät myös mielellään hoitoon aamuisin. Lasten yleinen suhtautuminen ryhmäperhepäivähoitoon oli positiivinen.

Vastanneet olivat valinneet perhepäivähoidon sen takia, että lapset saisivat olla samassa ryhmässä ja ryhmän koko oli pieni. Vanhemmat olivat valinneet lastensa hoitopaikaksi ryhmäperhepäiväkodin myös sen takia, että hoitajia oli ryhmässä enemmän kuin yksi. Myös käytännön asiat kuten työajat ja hoitomatka vaikuttivat hoitopaikan valintaan. Osalla vanhemmista oli hyviä kokemuksia kyseistä ryhmäperhepäiväkodista, joka vaikutti hoitopaikan valintaan.

12.2 Ryhmän vaikutus sisarussuhteeseen

Ryhmäperhepäivähoidossa olevien lasten vanhemmille esitettiin myös samanlainen kysymys kuin päiväkodissa samassa ryhmässä olevien lasten vanhemmille. Vanhemmilta kysyttiin, minkälaisen he kuvittelisivat lastensa välisen sisarussuhteen olevan, jos lapset olisivat eri ryhmissä. Vastaukset pelkistettiin ja niistä tehtiin alla oleva kuvio. Vastaukset ryhmiteltiin viiteen eri ryhmään: 1. Parempi suhde, 2. Huonompi suhde, 3. Samanlainen suhde, 4. Ei osaa sanoa ja 5. Ikävöisivät toisiaan.

Kuvio 3. Kysymys 10: Jos lapsenne eivät olisi samassa ryhmässä, millaisen kuvitteellisitte sisarussuhteen olevan?

Kuviosta ilmenee, ettei kukaan vanhemmista ajatellut, että suhde olisi parempi, jos lapset olisivat eri ryhmissä. Vastaajista 41 prosenttia oli sitä mieltä, että lasten välinen suhde huononisi, jos lapset olisivat eri ryhmissä. Yksi neljäsosa ei osannut arvioida lastensa välisen sisarussuhteen muuttumista. Ryhmien 3. ja 5. suhteet olivat toisiinsa nähden samansuuruisia.

12.3 Sisarussuhde vanhempien näkökulmasta

Yksi kysymyksistä koski lasten välistä sisarussuhdetta vanhempien näkökulmasta. Kysymyksiä oli kaksi ja ne koskivat sisarussuhteen läheisyyttä sekä harmoniaa. Kysymyksissä käytettiin asteikkoa 1-6. Ensimmäisessä kysymyksessä numero kuusi tarkoitti lämmintä suhdetta ja numero yksi tarkoitti kylmää. Sisarussuhteen läheisyyden keskiarvo oli 5,5, eli sisarusten välinen suhde oli lämmin. Toisessa kysymyksessä numero kuusi tarkoitti sopuisuutta ja numero yksi riitaisuutta. Tällöin keskiarvo oli 4,8, eli lapset olivat melko sopuisia.

Lapset riitelivät yleisesti leluista ja huomiosta. Riidat sovittiin suurimmaksi osaksi halaamalla ja pyytämällä anteeksi. Vanhemmat myös puuttuivat lastensa välisiin riitoihin lähes kaikissa perheissä ohjaamalla ja keskustelemalla lastensa kanssa.

12.4 Vanhempien ja päiväkodin yhteistyö

Vanhemmista 38 prosenttia oli sitä mieltä, ettei hoitohenkilökunnan tulisi tietää, minkälainen lasten suhde on kotona, jos lasten välisessä sisarussuhteessa ei ollut mitään erikseen mainittavaa. Suurin osa vanhemmista tiesi, minkälainen suhde lapsilla oli päivähoitossa ja he kokivat, että henkilökunnan tietoisuus sisarussuhteesta on tärkeää, koska heillä on iso osa lapsen kasvatuksessa.

13 JOHTOPÄÄTÖKSET

13.1 Varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatussuunnitelmassa ei määritellä erikseen sisarusryhmää eikä sen toimintaa. Suunnitelmassa ei ole annettu toimintaohjeita eikä – malleja, miten sisarussuhdetta voisi tukea. Vanhempien kanssa käytävässä lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelmassa ei myöskään käsitellä erillisenä kysymyksenä sisarussuhdetta, mutta asiasta voidaan keskustella vanhempien kanssa. Lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelma on yksilöllinen, joka palvelee varsinkin kaksosia.

13.2 Sisarusryhmä

Teorian ja tutkimuksen tulosten mukaan sisarusryhmä tukee jo pelkällä olemassa olollaan sisarussuhdetta. Kuten olemme teoriaosuudessa todenneet, sisarussuhde kehittyy ja toisen sisaruksen oppii tuntemaan vain yhdessä olemalla. Vaikka sisarusryhmässä ei ole mitään määrättyjä toimintasuunnitelmia sisarussuhteiden tukemiseksi, työntekijät kannustavat vanhempia lapsia huomioimaan nuoremmat lapset. Työntekijöillä on myös ammattitaitoa nähdä, milloin lapset tarvitsevat toisiaan ja omaa tilaa.

Sisarusryhmän työntekijän näkökulmasta ryhmässä työskenteleminen on haasteellista ja välillä raskasta. Työ on kuormittavaa varsinkin, jos ryhmässä on paljon alle 3-vuotiaita. Alle 3-vuotiaat eivät selviydy kaikista arkipäivän asioista itsenäisesti kuten vessakäynneistä tai pukemisesta, joten tämä vie yhden työntekijän ajan. Sisarusryhmän arki vaatii erilaista ja suunniteltua organisoimista enemmän kuin samanikäisten ryhmät. Suunnittelussa tulee huomioida kaiken ikäiset lapset ja kaikilla on yksilöllisen kehityksen haasteet.

Sisarusryhmässä työskentelyä helpottaa, jos ryhmän työntekijätiimi toimii rakentavasti, yhteishenki on hyvä ja työtehtävät ovat selvät. Tilojen ahtaus ja puitteet tuovat lisähaastetta työhön, josta kärsivät välillä niin työntekijät kuin lapset. Lapset kuitenkin

sopeutuvat tilanteisiin ja tiloihin paremmin kuin aikuiset, jonka huomaa siitä, että vanhemmat ovat kiinnittäneet huomiota tiloihin.

13.3 Päiväkodin ja kodin yhteistyö

Päiväkodista annettu tieto eri päivähoitomuotojen mahdollisuuksista on tuottanut hyvää tulosta, jonka seurauksena muun muassa leikkitoimintaa on alettu kehittämään enemmän. Näin ollen vanhempien tietoisuus ja ymmärrys lastensa sisarussuhteesta on lisääntynyt. Täsmälisää nostavat monet perheet, mutta sen saannin edellytykset ovat melko tiukat, joten se voi vähentää lisän nostoa varsinkin nuorissa perheissä.

Vaikka halusimme tutkia myös niitä perheitä, joissa toinen vanhemmista oli vauvan kanssa kotona ja isompi lapsi päivähoitossa, emme saaneet kuin yhden vastauksen tästä ryhmästä. Aihe herättää paljon mielipiteitä keskustelupalstoilla ja lehdissä. Oletamme, että aiheen herkkyyks on aiheuttanut vastauskatoa. Vastajat ovat ehkä ajatelleet, että syyllistämme heitä tai he leimautuvat.

Yllättävän monet vanhemmat eivät tienneet, minkälainen heidän lastensa välinen suhde on hoidossa, eivätkä he tienneet, että suhde on yleensä erilainen kotona kuin hoidossa. Monet päiväkodissa olevien lasten vanhemmat olivat sitä mieltä, että on hyvä, että työntekijät tietävät lasten välisestä sisarussuhteesta kotona. Työntekijät voisivat jakaa enemmän tietoa sisarussuhteesta vanhemmille, vaikka vanhemmat eivät erikseen kysyisikään.

Osa vastaajista koki, että henkilökunnan tietoisuus sisarussuhteesta on tärkeää, koska heillä on iso osa lapsen kasvatuksessa. Voinee ajatella, että kyseessä on enemmänkin periaate siitä, että henkilökunta tietää sisarussuhteesta kuin käytännön asia vanhempien näkökulmasta.

13.4 Vanhempien ja lasten tyytyväisyys

Äidit vastasivat yleisimmin kyselylomakkeisiin ja muutama kyselylomakkeeseen olivat vastanneet vanhemmat yhdessä. Vastaukset olivat siis vain toisen vanhemman

näkökulmia ja mielipiteitä, jolloin isän vastukset olisivat voineet poiketa äidin mietteistä.

Vastaajista 77 prosenttia olisi halunnut lapsensa samaan ryhmään, joten voimme päätellä, että sisarusryhmän merkitystä pidetään tärkeänä. Vastaajista 81 prosenttia oli saanut lapsen haluamaansa hoitopaikkaan, joten vanhempien toiveita otetaan hyvin huomioon. Kaikista sisaruspareista 90 prosenttia oli tyytyväisiä hoitopaikkaansa. Tästä voimme päätellä, ettei lasten viihtyvyys ole verrannollinen vanhempien mielipiteeseen. Ensisijainen päämäärä on lasten hyvinvointi, jolloin vanhempien on ajateltava lasten parasta. Aina ei ole lapsen edun mukaista vaihtaa ryhmää sen takia, että vanhemmille hoitopaikka ei ole heidän haluamansa. Työntekijän rooli tällaisissa tilanteissa on selittää, mikä sisarussuhteen kannalta olisi paras vaihtoehto.

Vaikka kaikki vanhemmat eivät olleetkaan saaneet lapsiaan haluamaansa hoitopaikkaan, eivät syyt tyytymättömyyteen liittyneet henkilökohtaisesti johonkin työntekijään tai ryhmään. Syyt olivat enemmänkin ulkoisia ja käytännön syitä, kuten pitkät hoitomatkat ja suuret ryhmäkoot. Yleisesti kaikista vastauksista päätellen voimme todeta, että päivähoidon laatu on hyvää ja palvelee asiakkaitaan.

13.5 Ryhmän merkitys sisarussuhteelle

Kysyessämme ryhmän merkitystä sisarussuhteelle, mielipiteet jaettiin neljästä viiteen kategoriaan. Kolmasosa vanhemmista, joiden lapset olivat samassa ryhmässä päiväkodissa, ajatteli, ettei sisarussuhde muuttuisi, jos lapset olisivatkin eri ryhmissä. Sisarussuhde voisi olla myös parempi, mutta joidenkin mielestä lapset kuitenkin voisivat ikävöidä toisiaan. Puolet vanhemmista, joiden lapset olivat eri ryhmissä, ajattelivat, että lasten välinen suhde olisi parempi, jos lapset olisivat samassa ryhmässä. Näiden tulosten perusteella voimme päätellä, että vanhemmat, joiden lapset ovat eri ryhmissä, näkevät paremmin sisarusryhmän merkityksen lasten kannalta, kuin vanhemmat, joiden lapset ovat sisarusryhmässä. Vanhemmat, joiden lapset olivat samassa ryhmässä, eivät välttämättä olleet miettineet ryhmän vaikutusta lastensa välisiin sisarussuhteisiin.

Vanhemmat, joiden lapset olivat ryhmäperhepäiväkodeissa samassa ryhmässä, kokivat, että lasten välinen suhde olisi huonompi, jos lapset olisivat eri ryhmissä. Kukaan vanhemmista ei ajattelut suhteen muuttuvan paremmaksi, jos lapset olisivat eri ryhmissä hoidossa.

Ryhmäperhepäivähoitoon hakiessa vanhemmat ovat tietoisesti halunneet lapsensa samaan hoitopaikkaan toisin kuin päiväkotiin hakijat. Jos nuorin lapsista on hoidontarpeen alkaessa hyvin pieni (alle 1-vuotias), niin ei ole itsestään selvyys, että lapset pääsevät samaan ryhmään päiväkodissa. Näin ollen oletamme vanhempien tiedostavan tämän asian, kun he hakevat lapsilleen päivähoitopaikkaa. Ovatko ne vanhemmat, jotka haluavat lapsensa päiväkotiin, miettineet sen kummemmin asiaa sisarussuhteiden kannalta vai onko pääasia vain se, että lapset ovat samassa paikassa hoidossa?

Kaikki lapset riitelivät leluista ja huomiosta, mutta totesimme, että yleisempää oli, että samaa sukupuolta olevat riitelivät enemmän huomiosta kuin eri sukupuolta olevat. Samaa sukupuolta olevat lapset riitelivät myös enemmän kuin eri sukupuolta olevat, joten tämä johtopäätös tukee teoriaa. Emme voineet vertailla sukupuolien välisiä eroja harmonisuudessa ja sopuisuudessa, koska samaa sukupuolta olevia lapsia oli enemmän eri ryhmissä kuin samassa. Moni vanhempi ei välttämättä tiedä, ettei lasten riitely ole merkki sisarusten huonoista väleistä.

14 POHDINTA

14.1 Aiheen valinta

Opinnäytetyön aihealuetta miettiessämme syksyllä 2008, oli meille itsestäänselvyys, että se tulisi liittymään lapsiin. Suuntaudumme lapsi-, nuoriso- ja perhetyöhön, joten sekin velvoittaa meitä tekemään opinnäytetyön jostain suuntautumisvaihtoehtoon liittyvästä aiheesta. Olimme molemmat sitä mieltä alusta lähtien, että halusimme tutkia jotain osaa päivähoidosta. Meillä olikin jo aihe päätettynä, mutta sen enempi miettiminen jäi, kun menimme hallinnon harjoitteluun. Olimme molemmat harjoittelussa päivähoidon organisaatiossa, jossa saimme tutustua moniin eri uusiin asioihin sekä kuulimme päivähoidon sen hetkisestä tilanteesta. Tämä sai meidät miettimään uusia vaihtoehtoja opinnäytetyön aiheelle.

Harjoittelun jälkeen mietimme uusia vaihtoehtoja alkuperäisen idean tilalle. Lopulta saimme ideasta kiinni ja vaihdoimme aiheen koskemaan sisarusuhteita ja niiden tukemista päivähoidossa. Meillä molemmilla on sisaruksia ja toinen meistä on esikoinen ja toinen kuopus, joten aihe oli meille läheinen ja kiinnosti molempia.

Kun olimme miettineet aiheen valmiiksi ja ohjaava opettaja oli hyväksynyt sen, laadimme tutkimuslupa-anomuksen Vaasan varhaiskasvatusosastolle (LIITE 1). Tarvitimme luvan, koska aioimme tutkia aihetta haastattelemalla päiväkodinjohtajia ja perhepäivähoitajia sekä lähettää kyselylomakkeet vanhemmille. Tutkimuslupaa (LIITE 2) odotellessamme, teimme tutkimussuunnitelman ja mietimme tutkimuksen kulkua ja aikataulua.

14.2 Aiheen rajaaminen ja kohderyhmän valinta

Rajasimme aiheen koskemaan vaasalaista ja suomenkielistä päivähoitoa. Suomenkielisessä päivähoidossa on myös maahanmuuttajia, mutta kielellisten ongelmien takia rajasimme heidät pois. Vaikeuksia olisi voinut tuottaa kyselyn tarkoituksen ymmärtäminen sekä koko kyselylomake. Olimme kuulleet aikaisemmin päiväkodin sisarus-

ryhmistä, mutta ne olivat jääneet meille vieraammiksi kuin tavalliset ryhmät. Päätimme keskittyä sisarusryhmiin, koska tiesimme, ettei niitä ollut kaikissa päiväkodeissa. Katsoimme Vaasan kaupungin kotisivuilta, missä päiväkodeissa oli sisarusryhmä, jonka jälkeen otimme yhteyttä niiden päiväkotien johtajiin. Halusimme ottaa myös perhepäivähoidon mukaan tutkimukseen, koska sielläkin oli sisaruksia hoidossa.

14.3 Kokemukset opinnäytetyön tekemisestä

Aloitimme opinnäytetyön tekemisen hyvissä ajoin. Koko prosessi alkoi helmikuussa 2009 teemarungon ja kyselylomakkeiden laatimisella. Teoriaosuutta suunnittelimme ennen haastattelujen ja kyselylomakkeiden tekoa, mutta kirjoittamisen aloitimme vasta kesällä. Päätimme, että ennen viimeistä suuntaavaa harjoittelua, pitäisivät haastattelut olla tehtynä ja kyselylomakkeet lähetettynä. Aikataulus oli hyvin suunniteltu ja järkevä.

Teoriaosuuden jälkeen aloimme purkaa ja analysoida haastatteluja ja kyselylomakkeita. Koulun alkaessa syksyllä, olimme jo hyvässä vaiheessa. Syksyille jäi vielä johtopäätösten teko sekä opinnäytetyön muokkaaminen. Aikataulun ollessa hyvin suunniteltu, ei meille tullut stressiä kiireestä tai pelkoa siitä, ettei opinnäytetyömme olisi valmis määräaikaan mennessä.

Haastattelut sujuivat hyvässä yhteistyössä ja kaikki etukäteen valitut haastateltavat suostuivat tutkimukseen. Myös meidän ja sisarusryhmien ja ryhmäperhepäiväkotien yhteistyö sujui moitteettomasti. Työntekijät auttoivat meitä mielellään välittämään kyselylomakkeet vanhemmille.

Ongelmia opinnäytetyössä tuotti teoriaosuuden kirjoittaminen. Varsinaisesti sisarussuhteisiin liittyvää kirjallisuutta suomeksi ei löytynyt kovinkaan paljon. Vieraskielistä sisarussuhteisiin liittyvää kirjallisuutta olisi ollut enemmän kuin kotimaista. Kirjoista täytyi etsiä tietoa perhe- ja sosiaalinen kehitys- käsitteillä. Tämä vaikutti oleellisesti lähteiden määrään. Internet-lähteitä pyrimme käyttämään mahdollisimman vähän.

Jälkeenpäin ajatellen, teorian etsintä on antanut meille paljon uutta tietoa, vaikka se välillä olikin hankalaa.

Meillä molemmilla on tavoitteena sijoittua työelämässä päivähoidon piiriin. Näin ollen tästä työstä on paljon hyötyä käytännön työssä. Sisaruksia tulee aina olemaan päivähoitossa, joten tämä työ antaa meille tietoa ja ymmärrystä sisarussuhteiden tukemiseen. Nyt myös tiedämme, mistä saa lisää tietoa sisarussuhteista ja lapsen kehityksestä. Toivomme, että oppimistamme asioista on myös hyötyä muille. Vaikka emme olisikaan tulevaisuudessa töissä Vaasan kaupungilla, osaamme ottaa vanhempien toiveet huomioon.

Meidän tutkijoiden välinen yhteistyö sujui erinomaisesti. Tiimimme on hyvä esimerkki toimivasta työyhteisöstä, jossa ristiriitojen aiheet kohdistuvat vain työhön eikä henkilökohtaisiin asioihin. Ristiriidat työn ulkopuolella unohdettiin. Kaikesta asioista olemme voineet keskustella ja sanoa suoraan, mikä vaivaa. Meillä oli alusta asti selvä työnjako, joka toimi koko oppimisyhteyden aikana.

14.4 Luotettavuus

Olimme positiivisesti yllättyneitä kyselylomakkeiden vastausprosentista, joka oli kaikki yhteenlaskettuna 60 prosenttia. Hyvästä vastausprosentista ajattelimme, että vanhemmat ovat olleet kiinnostuneita aiheesta ja pitäneet sitä tärkeänä. Luotettavuuden kannalta vastausprosentti on myös hyvä asia.

Kyselylomakkeessa oli kysymys siitä, kuka kyselyyn vastaa. Koska mahdollisuuksia oli kolme: äiti, isä ja yhdessä, vaikuttaa se olennaisesti tämän tutkimusosion toistettavuuteen. Jos kysely toistetaan ja vastaajat ovat samat äidit, ei tutkimuksen tulos muutu. Jos kaikki saman perheen vanhemmat olisivat vastanneet kyselylomakkeeseen yhdessä, olisivat kyselyn tulokset voineet olla samanlaisia, mutta vastauksia olisi enemmän pohdittu. Oletamme kuitenkin, että jos kaikki vastaajat olisivat olleet isiä, vastaukset olisivat olleet erilaisia.

14.5 Jatkotutkimusaiheet

Tästä työstä voisi saada paljonkin aiheita jatkotutkimuksiin. Rajasimme aiheen suomenkielisiin päiväkodeihin ja suomenkieltä äidinkielenään puhuviin vanhempiin. Näin ollen samanlaisen tutkimuksen voisi kohdistaa ruotsinkielisille päiväkodeille tai maahanmuuttajille. Tutkimuksen voisi tehdä myös niin, että tutkisi vain sisarusuhteita ja valitsisi tutkimuskohteeksi esimerkiksi samaa tai eri sukupuolta olevat sisarukset tai monikkoperheen lapset.

LÄHTEET

A3/1984. Sosiaalihuollon yleiskirje. 16.3.1984.

Alasuutari, Pertti 2001. Laadullinen tutkimus. 3 p. Jyväskylä. Vastapaino.

Brazelton, T. Berry 1995. Käännekohtia: Lapsen kehitys vauvasta kouluikään. Keuruu. Otava.

Dunn, Judy 1986. Syskonskap. Värnamo. Norstedts.

Einon, Dorothy 2002. Lapsen hoito ja kehitys: Terve, tyytyväinen ja tasapainoinen lapsi. Helsinki. Otava.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7 p. Jyväskylä. Vastapaino.

Hartup Willard W. 1982. Lapsen sosiaalinen kehitys. Teoksessa McGurk, Harry (toim.), 5. Lapset ja heidän ystävänsä, 158-203. Espoo. Weilin + Göös.

Heikkilä, Marianne 2003. Rakasta lasta – suojele lapsuutta. Teoksessa Heikkilä, Marianne & Luumi, Pertti (toim.), Minustako lahjoittaja?, 15-23. Jyväskylä. LK-KIRJAT.

Helenius, Aili 1993. Leikin kehitys varhaislapsuudessa. Tampere. Kirjayhtymä.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu - teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Helsinki University Press.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15 p. Hämeenlinna. Tammi.

Ijäs, Kirsti 2003. Sukupuu: Avain oman elämän ja perheen ymmärtämiseen. Jyväskylä. Kirjapaja.

Jarasto, Pirkko & Sinervo, Nina 1997. Elämää varten: Alle kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä. Gummerus.

JRank 2009. Social Issues Reference. Child Development Reference - Vol 7. Siblings and Sibling Relationships - Individual Siblings' Temperaments, Skills That Siblings Learn From One Another, Parents' Guidance And Sibling Conflict. Siblings and Sibling Relationships - Individual Siblings' Temperaments [online]. [Viitattu 30.9.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL: http://social.jrank.org/pages/571/Siblings-Sibling-Relationships-Individual-Siblings-Temperaments.html>](http://social.jrank.org/pages/571/Siblings-Sibling-Relationships-Individual-Siblings-Temperaments.html).

Kalliala, Marjatta 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki. Gaudeamus.

Kaulio, Pia & Svennevig, Hanna 2006. Sisaruus: Rakkautta, vihaa, kateutta. Hämeenlinna. Minerva Kustannus Oy.

Keltikangas-Järvinen, Liisa 2004. Temperamentti: Ihmisen yksilöllisyys. Juva. WSOY.

Keskinen, Soili 2003. Pesästä lentoon: Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Teoksessa Sinkkonen, Jari (toim.), Päivähoito hyväksi tytölle ja pojille?, 218-237. Vantaa. WSOY.

Kinnunen, Saara 2003. Anna mun olla lapsi. Jyväskylä. Kirjapaja.

L36/1973. Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973. Asetus lasten päivähoitosta 16.3.1973/239.

Lehtinen, Anja-Riitta 2000. Lasten kesken- lapset toimijoina päiväkodissa. Jyväskylä. Jyväskylän yliopisto.

Mannerheimin lastensuojeluliitto 2009. Perheille. Tukea vanhemmille-sivusto. Lapsi kasvaa ja kehittyy. 3-4-vuotias lapsi [online]. [viitattu 29.9.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL:](http://www.mannerheiminlastensuojeluliitto.fi)

http://vanhemmat.mll.fi/lapsi_kasvaa_ja_kehittyy/4-5vuotias.php#Sosiaalinen>

Melkas, Tuula 2003. Sosiaalisesta muodosta toiseen: Suomalaisten yksityiselämän sosiaalisuuden tarkastelua vuosilta 1986 ja 1994. Helsinki. Tilastokeskus.

Moilanen, Irma 2007. Sylintäydeltä elämää - arki kaksosten ja kolmosten kanssa. Teoksessa Alkio, Paula (toim.), Kasvatukselliset haasteet ja yksilöllisyyden tukeminen eri elämänvaiheissa, 26-33. Helsinki. Väestöliitto.

Mussen, Paul H. 1975. Lapsen psykologinen kehitys. Jyväskylä. Gummerus.

Nettineuvo 2009. Lapsi ikäkausittain. Ensimmäinen ikäkausi. Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus [online]. [viitattu 17.7.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL:http://www.nettineuvo.fi/index.asp?link=55&klik=2>](http://www.nettineuvo.fi/index.asp?link=55&klik=2)

Oulun yliopisto 2009. ApuMatti-pääsivu. Kaikki oppimateriaalit. Kasvatussosiologia. Sosialisatio [online]. [viitattu 16.7.2009]. Saatavilla [www-muodossa: <URL:http://apumatti oulu.fi/apumatti/lcms.php?am=313-313-1&page=689>](http://apumatti oulu.fi/apumatti/lcms.php?am=313-313-1&page=689)

Parker, Jan & Stimpson, Jan 2004. Sisarusuhteet: kilpailua ja rakkautta. Keuruu. Otava.

Penninkilampi-Kerola, Varpu 2007. Sylintäydeltä elämää - arki kaksosten ja kolmosten kanssa. Teoksessa Alkio, Paula (toim.), Monikkojen keskinäinen suhde, 39–51. Helsinki. Väestöliitto.

Punamäki, Raija-Leena 2001. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Teoksessa Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.), Kiintymyssuhteen ja traumaattisen kokemuksen yhteys, 174-197. Vantaa. WSOY

Rannikko, Ulla 2008. Yhteinen ja erillinen lapsuus: sisarusten sosiaalistava merkitys. Tampere. Tampereen Yliopistopaino Oy.

Rasku-Puttonen, Helena, Keskinen, Juhani & Takala, Hannu 1998. Sosiaalinen

vuorovaikutus. Teoksessa Lahikainen, Anja Riitta & Pirttilä-Backman, Anna-Maija (toim.), Vertaissuhteiden edistäminen koulussa, 240–256. Keuruu. Otava.

Rödström, Monica 1993. Lapsen kehitys 0-3 vuotta. Keuruu. Otava.

Salonen, Toivo 1997. Kasvatus ja socialisaatio. Teoksessa Siljander, Pauli (toim.), Kasvatustieteen luonteesta ja mahdollisuuksista, 166-179. Tampere. Gaudeamus.

Schaffer H. Rudolph & Crook Charles K. 1982. Lapsen sosiaalinen kehitys. Teoksessa McGurk, Harry (toim.), 2. Äidin rooli lapsen varhaisessa sosiaalisessa kehityksessä, 74-101. Espoo. Weilin + Göös.

Schönbeck, Elisabeth 2008. Äldst, yngst eller mittemellan - Din placering i syskonskaran och hur den påverkar dig. Stockholm. Forum.

Sinkkonen, Jari 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Juva. WSOY.

Starck, Sinikka, varhaiskasvatusjohtaja 19.3.2009. Vaasan varhaiskasvatusosasto, Vaasa. Sähköpostiviesti.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä. Tammi.

Vaasan kaupunki 2005. Vaasan varhaiskasvatussuunnitelma 31.8.2005.

Vaasan kaupunki 2009. Lapset ja nuoret. Varhaiskasvatuspalvelut. Päiväkodit. Päiväkodit aakkosittain [online]. Päivitetty 14.4.2009 [viitattu 8.9.2009]. Saatavilla www-muodossa: <URL:http://www.vaasa.fi/Suomeksi/Lapset_nuoret/Varhaiskasvatuspalvelut__Paivahoito_/Paivakodit/Paivakodit_aakkosittain>.

Vauvasta leikki-ikäiseksi: kysymyksiä ja vastauksia lastenhoidosta 2006. Kiina. Gummerus.

Viljamaa, Janne 2008. Anna lapsen onnistua. Jyväskylä. Gummerus.

Viljamaa, Janne 2009. Mitä minä teen tämän lapsen kanssa?: Haastavan lapsen kasvatus. Juva. Minerva.

LIITE 1

Hanna Kangas
Palosaarentie 62 U 70
65200 Vaasa

Tutkimuslupa-anomus

22.1.2009

Riikka Uusitalo
Ahventie 29-31 C 38
65200 Vaasa

Varhaiskasvatusjohtaja
Lillemor Gammelgård
Opetus- ja kasvatusvirasto
Vaasanpuistikko 16
65100 Vaasa

Olemme kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoita Vaasan ammattikorkeakoulusta. Valmistumme sosionomeiksi lapsi-, nuoriso- ja perhetyön suuntautumisvaihtoehdosta jouluna 2009.

Teemme opinnäytetyömme aiheesta Sisarussuhteiden tukeminen vaasalaisessa suomenkielisessä päivähoitossa. Otamme tutkimukseen mukaan 0-5-vuotiaat sisarukset, joista vähintään toinen on päivähoitossa.

Tarkoituksenamme on tutkia kuinka vaasalainen suomenkielinen päivähoito tukee sisarussuhteita toiminnassaan. Tutkimukseen otamme mukaan päiväkoteja, joissa on sisarusryhmiä sekä ryhmäperhepäiväkoteja, joissa on tällä hetkellä sisarukset hoidossa. Tarkoituksenamme on selvittää kuinka päiväkodit ja ryhmäperhepäiväkodit tukevat sisarussuhteita tavoitteillaan ja toiminnallaan.

Tarkoituksemme olisi haastatella päiväkotien johtajia/perhepäivähoidon ohjaajia, jotka vastaavat tutkimuskohteinamme olevista ryhmistä. Toivomme, että pystyisimme myös haastattelemaan ryhmissä työskenteleviä työntekijöitä.

Laadimme myös lasten vanhemmille oman kyselylomakkeen, jossa selvitämme vanhempien ajatuksia, odotuksia ja toiveita päiväkotien ja ryhmäperhepäiväkotien toiminnasta sisarussuhteiden tukemiseksi.

Pyrimme toteuttamaan haastattelut helmi-maaliskuun aikana. Kyselylomakkeet viemme päiväkotiryhmiin ja ryhmäperhepäiväkoteihin maaliskuun alussa ja vastausaikaa on kaksi viikkoa. Vanhemmat saavat vastata kyselyyn nimettöminä ja vastaukset käsittelemme luottamuksellisina.

Opinnäytetyötämme ohjaa yliopettaja Hans Frantz. Hänet tavoittaa puhelimesta 050-323 8976 tai sähköpostilla hans.frantz@puv.fi

Ystävällisin terveisin

Hanna Kangas

Riikka Uusitalo

OK.

LIITE 2

Vaasan kaupunki – Vasa stad

Kasvatus- ja opetusvirasto
Verket för fostran och utbildning
Varhaiskasvatusosasto/Avdelningen för småbarnsfostran
Viranhaltija- Tjänsteinnehavare
Varhaiskasvatusjohtaja - Direktören för småbarnsfostran

Päätös - Beslut

29.1.2009

Pykälä - Paragraf

Dno - Dnr

33/2009

Esittelijä - Föredragande

Ig

Asia - Ärende

Tutkimuslupa/Hanna Kangas, Riikka Uusitalo

Esitys - Förslag

Vaasan ammattikorkeakoulussa sosionomiksi opiskelevat Hanna Kangas ja Riikka Uusitalo anovat tutkimuslupaa opinnäytetyötä varten.

Heidän tarkoituksenaan on tutkia, kuinka vaasalainen suomenkielinen päivähoito tukee sisarussuh- teita toiminnassaan.

Tutkimus suoritetaan haastattelemalla päiväkodinjohtajia sekä perhepäivähoidonohjaajia ja ryhmis- sä työskenteleviä työntekijöitä.

Päätös - Beslut

Hyväksyn tutkimusluvan edellyttäen, että tutkimuksen suorittamisen aikana noudatetaan salassapito- sekä vaitiolovelvollisuutta ja että valmis opinnäytetyö annetaan varhaiskasvatusosastolle.

Allekirjoitus - Underskrift

Lillemor Gammelgård, vs. varhaiskasvatusjohtaja

Tiedoksianto - För kännedom Vapeopla, H Kangas, R Uusitalo, pk-johtajat, pph-ohjaajat

Lisätietoja antaa – Tilläggsuppgifter ges av

Lillemor Gammelgård, vs. varhaiskasvatusjohtaja, 325 2660.

Otteen oikeaksi todistaa

Utdragets riktighet bestyrker _____

Oikaisuvaatimusohje - Anvisning för rättelseyrkande

Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen alla mainitulle viranomaiselle 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisäänistä:

Den som är missnöjd med detta beslut kan inom 14 dagar från delfäendet av beslutet framställa ett skriftligt

rättelseyrkande till:

Varhaiskasvatus- ja perusopetuslautakunta
PL 2, Vaasanpuistikko 16
65100 VAASA

Nämnden för småbarnsfostran och grundläggande utbildning
PB 2, Vasasplanaden 16
65100 VASA

TEEMARUNKO HAASTATTELUIHIN

1 Sisarusryhmän tausta

- Milloin on tullut ensimmäinen sisarusryhmä?
- Suunnitellaanko sisarusryhmä uuteen päiväkotiin kuten muutkin ryhmät?
- Milloin teidän päiväkotinne on tullut sisarusryhmä?
- Miten sisarusryhmä luodaan/muutetaan tavallisesta ryhmästä? Miksi, miten?

2 Varhaiskasvatussuunnitelma

- Otetaanko varhaiskasvatussuunnitelmassa sisarukset huomioon?
- Pitäisikö ottaa enemmän huomioon?

3 Sisarusryhmä

- Edellytykset, että sisarusryhmään pääsee? Voiko paikkaa jonottaa?
- Miten sisarusryhmä eroaa muista ryhmistä? Mm. toiminta, suunnittelu?
- Teidän päiväkotinne sisarusryhmänne tavoitteet.

4 Työntekijän näkökulma

- Sisarusryhmän hyvät puolet ja huonot puolet.
- Sisarusryhmän haasteet.
- Minkälainen suhde sisaruksilla on hoidossa?
- Miten lapsi reagoi päivähoidossa jos sisarus on kotona?

5 Päiväkodin johtajan ja perhepäivähoidon ohjaajan näkökulma

- Kuinka johtaja/ohjaaja voi vaikuttaa sisarussuhteiden huomioimiseen?
- Kuinka perhepäivähoidossa tuetaan sisaruksia?
- Ovatko vanhemmat tyytyväisiä päivähoitoon. Mistä he antavat palautetta?
- Ottavatko vanhemmat hyvin palautetta vastaan?
- Haluavatko vanhemmat lapsensa samaan/eri ryhmään, syyt?
- Muita sisarussuhteen tukemiseen liittyviä menetelmiä.
- Kiinnitetäänkö sisarussuhteisiin enemmän huomiota nyt kuin ennen?

Hyvät lasten Vanhemmat!

Olemme kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoita Vaasan ammattikorkeakoulusta. Valmistumme sosionomeiksi lapsi-, nuoriso- ja perhetyön suuntautumisvaihtoehdosta jouluna 2009.

Teemme opinnäytetyömme aiheesta Sisarussuhteiden tukeminen vaasalaisessa suomenkielisessä päivähoitossa. Otamme tutkimukseen mukaan 0-5-vuotiaat sisarukset, joista vähintään yksi on päivähoitossa.

Tarkoituksenamme on tutkia kuinka vaasalainen suomenkielinen päivähoito tukee sisarussuhteita toiminnassaan. Tutkimukseen otamme mukaan päiväkoteja, joissa on sisarusryhmiä sekä ryhmäperhepäiväkoteja, joissa on tällä hetkellä teidän lapsianne hoidossa.

Tämän kyselylomakkeen tarkoitus on selvittää teidän ajatuksia, odotuksia ja toiveita päiväkotien ja ryhmäperhepäiväkotien toiminnasta sisarussuhteiden tukemiseksi. Haastattelemme myös päiväkotien johtajia ja varhaiskasvatuksen ammattilaisia.

Vastaus tapahtuu nimettömänä ja käsittelemme vastauslomakkeet luottamuksellisesti. Lomakkeen voitte palauttaa mukana tullessa kirjekuoressa lapsen hoitopaikkaan tai lähettää sen postitse toiselle meistä. Kyselyn voitte palauttaa **viimeistään 1.4.2009**.

Toivomme, että vastaisitte tähän kyselyyn, koska silloin tulos olisi mahdollisimman luotettava.

Ystävällisin terveisin

Hanna Kangas

Riikka Uusitalo

Palosaarentie 62 U 70

Ahventie 29–31 C 38

65200 Vaasa

65200 Vaasa

044-0333131

040-5685251

e0600849@puv.fi

e0600450@puv.fi

Kysymyksiä vanhemmille

Rastittakaa tai ympyröikää oikea vaihtoehto. Mikäli vaihtoehtoja on useampi, ympyröikää kaikki sopivat. Voitte vapaasti kirjoittaa huomioita, jos koette sen tarpeelliseksi. Vastaattehan jokaiseen kohtaan!

1. Kyselyyn vastaa

Äiti Isä Yhdessä

2. Ketä perheeseen kuuluu? Kerro myös lasten sukupuoli ja ikä.

3. Missä lapsenne ovat hoidossa?

a) Päiväkoti, lapsen ikä _____

samassa ryhmässä eri ryhmissä

b) Ryhmäperhepäiväkoti, lapsen ikä _____

c) Perhepäivähoito, lapsen ikä _____

d) Kotona, lapsen ikä _____

4. Ovatko lapsenne

a) Kokopäivähoidossa

b) Puolipäivähoidossa

c) 11 päivää

d) 16 päivää

e) Muu, mikä? _____

5. Miksi valitsitte kyseisen päivähoitomuodon?

6. Ovatko lapsenne haluamassanne hoitopaikassa?

Kyllä Ei

6.1. Jos vastasitte kieltävästi, missä haluaisitte lapsenne olevan?

7. Ovatko lapsenne tyytyväisiä hoitopaikkaan ja ryhmään?

Kyllä Ei

7.1. Miten lasten tyytyväisyys/tyytymättömyys ilmenee?

8. Ovatko lapsenne olleet aina samassa ryhmässä?

Kyllä Ei

9. Toivoitteko hakiessani lapsillenne päiväkotipaikkaa, että lapsenne pääsisivät sisarusryhmään?

Kyllä Ei

10. Jos lapsenne eivät olisi samassa ryhmässä, millaisen kuvittelisitte sisarus-suhteen olevan?

11. Jos lapsenne olisivat samassa ryhmässä, millaisen kuvittelisitte sisarussuhteen olevan?

12. Millainen sisarussuhde lapsillanne on?

Lämmin 6 5 4 3 2 1 Kylmä

Sopuisa 6 5 4 3 2 1 Riitaisa

13. Oletteko tietoisia siitä, minkälainen suhde lapsillanne on päivähoitossa?

14. Pitäisikö mielestänne päivähoiton henkilökunnan tietää millainen lastenne sisarussuhde on kotona? Kyllä Ei**14.1. Miksi?** _____

15. Mistä asioista lapsenne riitelevät kotona/hoidossa?

16. Kuinka lasten riidat sovitaan kotona?
